

การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกระบวนการศาลยุติธรรม :

ศึกษากรณีของศาลแรงงาน

โดย

นางนภาพร ถาวรศิริ

รองอธิบดีผู้พิพากษา ภาค 8

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 61

ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2561 – 2562

หนังสือรับรอง

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้อนุมัติให้เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกระบวนการศาลยุติธรรม : ศึกษากรณีของศาลแรงงาน” ลักษณะวิชาการเมือง ของ นางนภาพร ถาวรศิริ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 61 ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2561 - 2562

พลโท

(จจรฤทธิ์ นิลกำแหง)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

บทคัดย่อ

เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกระบวนการศาลยุติธรรม : ศึกษากรณี
ของศาลแรงงาน

ลักษณะวิชา การเมือง

ผู้วิจัย นางนภาพร ถาวรศิริ **หลักสูตร** วปอ. **รุ่นที่** 61

การมีส่วนร่วม การที่ประชาชนซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยสามารถเข้ามามีส่วนร่วมด้วยนั้นยังเป็นสิ่งสำคัญ ดังจะเห็นได้จากการการที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีบทบัญญัติรับรองไว้ในมาตรา 68 ว่าด้านการบริหารงานต้องให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ และมาตรา 78 ที่กำหนดให้รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วม งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกับการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการศาลยุติธรรมกรณีของศาลแรงงานของไทยกับของต่างประเทศ 2. เพื่อศึกษาคุณสมบัติของประชาชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในระบบผู้พิพากษาสมทบของศาลแรงงานและระบบลูกขุนของต่างประเทศ 3. แนะนำแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม

การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากตำรา สถิติและเอกสารต่าง ๆ การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงานให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชนปัจจุบันมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการพัฒนาประเทศเพราะประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยอันแท้จริงเข้ามามีส่วนร่วมในอำนาจนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญในระบบประชาธิปไตยไม่ว่าว่าจะเป็นการเข้ามาเพื่อมีส่วนร่วมในอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร หรืออำนาจตุลาการ

ผลการศึกษาพบว่า 1. ประเทศไทยมีรูปแบบของการให้สิทธิแก่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในอำนาจตุลาการได้อีกรูปแบบหนึ่งคือรูปแบบผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงานส่วนของประเทศโดยเฉพาะประเทศญี่ปุ่นที่มีส่วนคล้ายคลึงประเทศไทยมากที่สุดให้สิทธิแก่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในอำนาจตุลาการในรูปแบบระบบลูกขุน 2. คุณสมบัติของประชาชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในระบบผู้พิพากษาสมทบกับระบบลูกขุนมีความแตกต่างกันคือระบบผู้พิพากษาสมทบคัดเลือกมาจากประชาชนซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านวาระคราวละ 1 ปี ส่วนระบบลูกขุนคัดเลือกจากประชาชนทั่วไปที่คณะลูกขุนจะทำงานเสร็จเป็นรายคดี 3. ประเทศไทยได้มีรูปแบบของการให้สิทธิแก่ประชาชนได้เฉพาะคดีชำนัญพิเศษเท่านั้น โดยไม่ได้นำมาใช้กับคดีอาญาทั่วไปด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีแนวคิดที่จะนำระบบลูกขุนมาใช้ในประเทศไทย อย่างไรก็ตามหากจะนำมาใช้ต้องมีการศึกษาถึงความเหมาะสม สภาพแวดล้อม วัฒนธรรมของประเทศไทยข้อดีข้อเสียก่อน

Abstract

Title Public participation in the judicial process: a case study of the labor court

Field Politics

Name Mrs. Napaporn Tawornsiri **Course** NDC **Class** 61

Participation of the public, a true owner of sovereignty, is one of the key factors in country development. It is reflected in the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560, article 68 and article 78. Both articles signify the public right to participate in either administrative or justice process. The present study will concentrate on public participation in justice system, especially on Labor court. The objectives of this study were 1. To compare public participation on labor court justice system between Thailand and other countries. 2. To study the qualification criteria of the associated judge in Thai labor court and that in jury system of other countries. 3. To make suggestions on public participation in justice system.

Qualitative research was used in this study. Primary information were obtained by in-depth interview of associate judges of labor court. Secondary information such as theory, statistics were retrieved from available documents. Observations also included. Sovereignty of the people or popular sovereignty are important for the development of country. Public participation on either legislative power, executive power, or judicial power should be concerned for the democratic system.

The results were 1. In Thailand, public participation on the judicial power was via the existence of associate judge in labor court. While in other countries, especially Japan, there was a similar public participation through the jury system. 2. However, there was a difference in which the associate judges were selected with a specific qualification and was a one-year term. The Japanese juries were from general public and the participation ended with the end of the given case. 3. In Thailand, public participation on judicial power only allowed for the special case but not for the criminal case. The present study suggested that the jury system may be considered to be employed with the awareness of culture of Thailand. Further study must be taken on the advantage and disadvantage of the jury system or others before implementation in Thailand.

คำนำ

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกระบวนการศาลยุติธรรม : ศึกษากรณีของศาลแรงงาน ซึ่งการศึกษาใช้วิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากตำรา สถิติและเอกสารต่าง ๆ การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงานให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชนปัจจุบันมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการพัฒนาประเทศเพราะประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยอันแท้จริงเข้ามามีส่วนร่วมในอำนาจนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญในระบอบประชาธิปไตยไม่ว่าว่าจะเป็นการเข้ามาเพื่อมีส่วนร่วมในอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร หรืออำนาจตุลาการ

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารวิจัยเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์และนำผลในการศึกษาไปเป็นแนวทางในการสร้างความรู้ความเข้าใจ ทศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้มีประสิทธิภาพแลเกิดประโยชน์สูงสุด หากเกิดข้อผิดพลาดประการใด ผู้วิจัย ขออภัยมา ณ โอกาสนี้

(นางนภาพร ถาวรศิริ)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 61

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
คำนำ	ค
สารบัญ	ง
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	5
วิธีดำเนินการวิจัย	5
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	6
คำจำกัดความ	6
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
หลักทั่วไปของการมีส่วนร่วมของประชาชน	7
ทฤษฎีและหลักการสำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชน	11
หลักสากลที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม	16
แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกต่อระบบลูกขุน	
ในประเทศไทย	21
สรุป	23
บทที่ 3 การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในคดีแรงงานเกี่ยวกับ	
การใช้อำนาจตุลาการตามกฎหมายของไทย	23
เขตอำนาจของศาลแรงงาน	25

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล	38
การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญ	38
การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม	40
ข้อดีและข้อเสียในการมีส่วนร่วมของประชาชน	47
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	49
สรุป	49
ข้อเสนอแนะ	50
บรรณานุกรม	52
ประวัติย่อผู้วิจัย	54

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ได้บัญญัติถึงอำนาจอธิปไตยว่า หมายถึงอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการปกครองของรัฐที่มีอิสระ เสรีภาพ และมีความเป็นเอกราช มีอำนาจในการบริหารราชการทั้งกิจการภายในและนอกประเทศได้อย่างเต็มที่ โดยอำนาจอธิปไตยแยกใช้เป็น 3 ลักษณะ คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ในมาตรา 3 อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย อันมีพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 นี้ หมายความว่า ในทางการเมืองประชาชนมีอำนาจสูงสุดแต่การใช้อำนาจทางกฎหมายต้องผ่านสถาบันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาลที่พิจารณาพิพากษาอรรถคดีตามกฎหมายที่บัญญัติไว้แล้วในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์และตามขอบเขตที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้เท่านั้น ดังนั้นองค์ประกอบของผู้ใช้อำนาจก็คือ ต้องมีสถาบันพระมหากษัตริย์ สถาบันนิติบัญญัติ โดยรัฐสภา สถาบันบริหารโดยคณะรัฐมนตรี และสถาบันตุลาการโดยศาลยุติธรรมในรูปแบบต่างๆ องค์กรใด จะเห็นได้ว่าอำนาจอธิปไตยตามกฎหมายไม่ได้อยู่ที่รัฐสภาเท่านั้น แต่แยกกันอยู่ใน 3 สถาบันหลักดังกล่าวซึ่งรัฐธรรมนูญไม่ได้ระบุว่าอำนาจใดใหญ่ที่สุดหรือสำคัญกว่ากันนี้ รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม การกำหนดให้แยกการใช้อำนาจอธิปไตยออกเป็น 3 ส่วน และให้มีองค์กร 3 ฝ่ายเป็นผู้รับผิดชอบไปแต่ละส่วนนี้เป็นไปตามหลักการประชาธิปไตยที่ไม่ต้องการให้มีการรวมอำนาจแต่ต้องการให้มีการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน เพราะถ้าให้องค์กรใดเป็นผู้ใช้อำนาจมากกว่าหนึ่งส่วนแล้วอาจเป็นช่องว่างให้เกิดการใช้อำนาจแบบเผด็จการได้ อำนาจอธิปไตยนี้เป็นของประชาชน กล่าวคือประชาชนคือผู้มีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศนับเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของความเป็นรัฐเพราะการจะเป็นรัฐได้นั้นนอกจากต้องประกอบด้วยอาณาเขต ประชากร และรัฐบาลแล้ว ย่อมต้องมีอำนาจอธิปไตยด้วย กล่าวคือ ประเทศนั้นต้องเป็นประเทศที่สามารถมีอำนาจสูงสุดในการปกครองตนเองจึงจะสามารถเรียกว่า “รัฐ” ได้

อำนาจตุลาการหรือสถาบันตุลาการ หมายถึง ศาลและผู้พิพากษาที่ปฏิบัติหน้าที่ในนามของรัฐ หรือ พระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์

อำนาจตุลาการตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมีสาระสำคัญ 2 ประการดังนี้

1. อำนาจตุลาการในระบบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญแยกอำนาจระหว่างอำนาจตุลาการและอำนาจนิติบัญญัติไว้อย่างชัดเจน โดยจัดอำนาจตุลาการให้มีความอิสระจากฝ่ายบริหารและนิติบัญญัติ รัฐสภาจะก้าวก่ายอำนาจของศาลไม่ได้

2. ศาลรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้วางหลักทั่วไปเกี่ยวกับหลักการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีว่าเป็นอำนาจศาลซึ่งศาลในที่นี้หมายถึง ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ศาลทหาร ศาลในส่วน of ศาลมีมาตรา 188 บัญญัติไว้ว่า การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาล ซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไป ตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ ผู้พิพากษาและตุลาการย่อมมีอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายให้เป็นไปโดยรวดเร็ว เป็นธรรมและปราศจากอคติทั้งปวง¹ สำหรับสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่นบุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำกรนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญตราบเท่าที่การใช้สิทธิและเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น สิทธิและเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติหรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีมาตรการกฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับบุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญสามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้นอกจากนั้นในหมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐตามมาตรา 68 กำหนดให้รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็วและไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร² สำหรับการ

¹“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก, 6 เมษายน 2560 , หน้า 54.

²เรื่องเดียวกัน. หน้า 17.

ศึกษาวิจัยครั้งนี้จะเน้นการศึกษาเกี่ยวกับการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการศาลยุติธรรมเฉพาะกรณีของศาลแรงงานตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ.2522 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า โดยที่เป็นการสมควรจัดตั้งศาลแรงงานและให้มีวิธีพิจารณาคดีแรงงาน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานฯ ดังกล่าวกำหนดให้ศาลแรงงานมีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งในเรื่องต่อไปนี้

1. คดีพิพาทเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามสัญญาจ้างแรงงาน หรือตามข้อตกลงเกี่ยวกับสภาพการจ้าง
2. คดีพิพาทเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยการจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม หรือกฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน
3. กรณีที่จะต้องใช้สิทธิทางศาลตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานหรือกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์หรือกฎหมายว่าด้วยแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์
4. คดีอุทธรณ์คำวินิจฉัยของเจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน ของคณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานตามกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ ของคณะกรรมการแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานตามกฎหมายว่าด้วยแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ ของคณะกรรมการอุทธรณ์ตามกฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม หรือของคณะกรรมการกองทุนเงินทดแทนตามกฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน
5. คดีอันเกิดแต่มูลละเมิดระหว่างนายจ้างและลูกจ้างสืบเนื่องจากข้อพิพาทแรงงานหรือเกี่ยวกับการทำงานตามสัญญาจ้างแรงงาน ทั้งนี้ ให้รวมถึงมูลละเมิดระหว่างลูกจ้างกับลูกจ้างที่เกิดจากการทำงานในทางการที่จ้างด้วย
6. ข้อพิพาทแรงงานที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานขอให้ศาลแรงงานชี้ขาดตามกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์³ กฎหมายว่าด้วยแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ หรือกฎหมายว่าด้วยการจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน
7. คดีที่มีกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลแรงงาน คดีตามวรรคหนึ่ง ในกรณีที่กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยการจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม หรือกฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน บัญญัติให้ร้องเรียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือปฏิบัติตามขั้นตอนและวิธีการที่กำหนดไว้ จะดำเนินการในศาลแรงงานได้ต่อเมื่อได้ปฏิบัติตามขั้นตอนและวิธีการที่กฎหมายดังกล่าวบัญญัติไว้แล้ว และมาตรา 11 ในศาลแรงงานให้มีผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบตามจำนวนที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารศาลยุติธรรมกำหนด

³“พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ.2522”

ตามความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในทางราชการของแต่ละศาล โดยเฉพาะผู้พิพากษาสมทบฝ่ายนายจ้างและผู้พิพากษาสมทบฝ่ายลูกจ้างให้มีจำนวนฝ่ายละเท่าๆ กัน⁴ ในส่วนสำคัญของกระบวนการศาลยุติธรรมในกรณีของศาลแรงงานนั้น ยังมีการบัญญัติที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญในการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีแรงงาน ในขณะที่กรณีข้อพิพาทด้านแรงงานก็มีจำนวนมากขึ้นเป็นเงาตามตัวตามการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศซึ่งมีผลกระทบต่อกระบวนการพิจารณาคดีแรงงานในศาลยุติธรรมด้านแรงงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งการยอมรับในผลการตัดสินคดีแรงงานต่างๆ ตลอดจนห้วงเวลาในการพิจารณาคดีแรงงานที่อาจทอดยาวมากขึ้นจนมีผลต่อความเป็นอยู่ของผู้ใช้แรงงานและนายจ้างได้ในที่สุด และที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันก็คือ กระบวนการพิจารณาคดีแรงงานที่ต้องเป็นที่ยอมรับของนานาอารยประเทศที่ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองแรงงานการให้ความเป็นธรรมอย่างสูงสุดตามหลักสิทธิมนุษยชนตามหลักสากลในขณะที่อัตราผู้พิพากษาของศาลยุติธรรมและอัตรากำลังของผู้พิพากษาสมทบและผู้ประนีประนอมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการคลี่คลายปัญหาด้านแรงงานในปัจจุบันมีน้อยมากเมื่อเทียบกับปริมาณคดีแรงงานเหล่านี้ ล้วนเป็นความสำคัญของปัญหาข้อพิพาทด้านแรงงานที่อาจมีผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจและสังคมตลอดถึงการเมืองระหว่างประเทศโดยรวมในที่สุดซึ่งมีการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริงจึงเป็นคำตอบสำคัญของการคลี่คลายปัญหาเหล่านี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาวิจัยเพื่อแสวงหาทางออกของปัญหาในกระบวนการเหล่านี้ด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ได้โดยเร็ว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกับ การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการศาลยุติธรรมกรณีของศาลแรงงานของไทยกับของต่างประเทศ
2. เพื่อศึกษาคุณสมบัติของประชาชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบผู้พิพากษาสมทบของศาลแรงงานและผู้ประนีประนอมของศาลแรงงาน
3. แนะนำแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม

⁴เรื่องเดียวกัน.

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 ในการศึกษาครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะบทบาทหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบและผู้ประนีประนอมในศาลแรงงานในกระบวนการศาลยุติธรรม

1.2 คุณสมบัติของประชาชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบผู้พิพากษาสมทบของศาลแรงงานและผู้ประนีประนอมของศาลแรงงาน

1.3 วิธีการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้พิพากษาสมทบและผู้ประนีประนอมในศาลแรงงานในกระบวนการศาลยุติธรรม

2. ขอบเขตด้านประชากร

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ประชากรในการวิจัยเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ บุคลากรในระบบศาลยุติธรรมโดยเฉพาะศาลแรงงานประกอบด้วยกลุ่มที่ 1 ได้แก่ ผู้พิพากษาสมทบ และกลุ่มที่ 2 ได้แก่ผู้ประนีประนอมในศาลแรงงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูล

1.1 ข้อมูลทุติยภูมิ ดำเนินการโดยการศึกษาจากตำรา สถิติและเอกสารต่างๆ

1.2 ข้อมูลปฐมภูมิ ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่กำหนด รวมทั้งการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมโดยการสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) จากปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) โดยดำเนินการศึกษาวิจัยจากปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นเป็นการสร้างองค์ความรู้จากฐานรากโดยการเข้าถึงแหล่งข้อมูล

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Context Analysis) และการตีความจากบุคคลในพื้นที่จริงด้วยตัวของผู้ให้ข้อมูลเองอันเป็นการสร้างองค์ความรู้จากความคิดเห็นของฐานรากของพื้นที่ที่ศึกษาเอง

3. การนำเสนอข้อมูล สรุปรวบรวมข้อค้นพบที่ได้มานำเสนอในรูปแบบของรายงานการวิจัยตามที่สถาบันกำหนด

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้ทราบถึงการเข้ามามีบทบาทหน้าที่ และการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในกระบวนการศาลยุติธรรมของไทย
2. ทำให้ทราบถึงคุณสมบัติของผู้ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบของผู้พิพากษา
สมทบและผู้ประนีประนอมของศาลแรงงาน
3. หน่วยงานของศาลยุติธรรมสามารถใช้เป็นแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชน
ผู้พิพากษาสมทบต่อกระบวนการศาลยุติธรรม

คำจำกัดความ

การสร้างการมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมที่เป็นอิสระ โดยความเต็มใจในการร่วมคิด
ร่วมตัดสินใจร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่น
ชุมชน ร่วมลงมือการปฏิบัติและรับประโยชน์ร่วมกันโดย
รัฐเป็นเพียงผู้สนับสนุน

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทางทฤษฎีที่ผู้วิจัยนำมาในการเสนอและวิเคราะห์ในการศึกษา จะประกอบด้วย

1. หลักทั่วไปของการมีส่วนร่วมของประชาชน
2. ทฤษฎีและหลักสำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชน
3. หลักการสากลที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม

หลักทั่วไปของการมีส่วนร่วมของประชาชน

ก่อนที่จะรู้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนเราจะต้องเข้าใจก่อนว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญอย่างไร ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการนำกระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือเป็นการสื่อสารสองทางทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนนั่นเอง

1. ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วม (Participation) ตามพจนานุกรมอังกฤษฉบับอ็อกฟอร์ด ได้ให้คำนิยามไว้ว่า “เป็นการมีส่วนร่วมร่วมกับคนอื่น ในการกระทำบางอย่างหรือบางเรื่อง” คำว่า การมีส่วนร่วม โดยมากมักจะใช้ในความหมายตรงข้ามกับคำว่า “การเมินเฉย (Apathy)” ฉะนั้น คำว่าการมีส่วนร่วมตามความหมายข้างต้น จึงหมายถึง การที่บุคคลกระทำการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือในประเด็นที่บุคคลนั้นสนใจ ไม่ว่าจะเขาจะได้ปฏิบัติการเพื่อแสดงถึงความสนใจอย่างจริงจังหรือไม่ก็ตาม และไม่จำเป็นที่บุคคลนั้นจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น โดยตรงก็ได้ แต่การมีทัศนคติ ความคิดเห็น ความสนใจ ห่วงใย ก็เพียงพอแล้วที่จะเรียกว่าเป็นการมีส่วนร่วมได้ และยังได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” หมายถึง การที่กลุ่มประชาชน หรือขบวนการที่สมาชิกของชุมชนที่กระทำการออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกัน ที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วมความสนใจร่วม มีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจและ

สังคมหรือการเมือง หรือการดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจมติชน ไม่ว่าจะเป็ นทางตรงหรือทางอ้อม หรือการดำเนินการเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ การปรับปรุงสถานภาพทางสังคมในกลุ่มชุมชน¹ นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการอีกหลายท่านที่ได้ให้นิยามคำว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ไว้ เช่น เจมส์ แอล เครยน์ ได้กำหนดความหมายของการมีส่วนร่วมของ ประชาชนว่า เป็นกระบวนการที่รวบรวมเอาความห่วงกังวล ความต้องการและค่านิยมต่างๆ ของสาธารณชนไว้อยู่ในกระบวนการตัดสินใจของรัฐและเอกชน เป็นการสื่อสารสองทาง และเป็น การมีปฏิสัมพันธ์ที่มีเป้าหมายเพื่อการตัดสินใจที่ดีกว่าและที่ได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน

ศาสตราจารย์ด็อกเตอร์ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และ ด็อกเตอร์ ถวิลวดี บุรีกุล² กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การที่อำนาจในการตัดสินใจ ไม่ควรเป็นของกลุ่มคนจำนวนน้อย แต่อำนาจควรได้รับการจัดสรรในระหว่างประชาชน เพื่อทุกๆ คนได้มีโอกาสที่จะมีอิทธิพลต่อกิจกรรมส่วนรวม คณิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ ให้ความหมายการมี ส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) หมายถึง การกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง และการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ รวมทั้ง การจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและ ของชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ รวมตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากประชาชน สืบกำกับ ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ในรายงานการศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วม ของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะว่าหมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิ ในกระบวนการนโยบายสาธารณะทั้งในด้านการให้และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การให้ความคิดเห็นหรือ ข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจ ทั้งในขั้นตอนการริเริ่มนโยบาย การจัดทำแผนงาน โครงการหรือ กิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการปฏิบัติ การติดตาม และประเมินผลตาม นโยบายแผนงาน โครงการหรือกิจกรรมนั้น

¹“พจนานุกรมอังกฤษฉบับออกฟอร์ด”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://lth.glosbe.com/en/th/oxford>, 2562.

²บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์, 2548).

2. ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

2.1 คุณภาพของการตัดสินใจดีขึ้นเนื่องจากกระบวนการปรึกษาหารือกับสาธารณชนจะช่วยสร้างความกระจ่างให้กับวัตถุประสงค์และความต้องการของโครงการหรือนโยบาย และบ่อยครั้งที่การมีส่วนร่วมของประชาชนนำมาสู่การพิจารณาทางเลือกใหม่ๆ ที่น่าจะเป็นคำตอบที่มีประสิทธิผลที่สุดได้

2.2 ใช้ต้นทุนน้อยและลดความล่าช้าลงแม้ว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมจะต้องใช้เวลาและมีค่าใช้จ่ายมากกว่าการตัดสินใจฝ่ายเดียว แต่การตัดสินใจฝ่ายเดียวที่ไม่คำนึงถึงความต้องการแท้จริงของประชาชนนั้น อาจนำมาซึ่งการโต้แย้งคัดค้านหรือการฟ้องร้องกัน อันทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงในระยะยาว เกิดความล่าช้า และความล้มเหลวของโครงการได้ในที่สุด

2.3 การสร้างฉันทามติ การมีส่วนร่วมของประชาชนจะสร้างข้อตกลงและข้อผูกพันอย่างมั่นคงในระยะยาวระหว่างกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน ช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มต่างๆ ลดข้อโต้แย้งทางการเมืองและช่วยทำให้เกิดความชอบธรรมต่อการตัดสินใจของรัฐบาล

2.4 การนำไปปฏิบัติง่ายขึ้น การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้ประชาชนมีความรู้สึกของการเป็นเจ้าของการตัดสินใจนั้น และทันทีที่การตัดสินใจได้เกิดขึ้น พวกเขาถืออยากเห็นมันเกิดผลในทางปฏิบัติ และยังคงอาจเข้ามาช่วยกันอย่างกระตือรือร้นอีกด้วย

2.5 การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าที่เลวร้ายที่สุด เพราะการเปิดโอกาสให้ฝ่ายต่างๆ เข้ามาแสดงความต้องการและข้อห่วงกังวลตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ จะช่วยลดโอกาสของการโต้แย้งและการแบ่งฝ่าย ที่จะเป็นปัจจัยให้เกิดการเผชิญหน้าอย่างรุนแรงได้

2.6 การคงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรมเนื่องจากกระบวนการตัดสินใจที่โปร่งใสและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม จะสร้างความน่าเชื่อถือต่อสาธารณชนและเกิดความชอบธรรมโดยเฉพาะเมื่อต้องมีการตัดสินใจในเรื่องที่มีการโต้แย้งกัน

2.7 การคาดการณ์ความห่วงกังวลและทัศนคติของสาธารณชน เพราะเมื่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้มาทำงานร่วมกับสาธารณชนในกระบวนการมีส่วนร่วม พวกเขาจะได้รับรู้ถึงความห่วงกังวล และมุมมองของสาธารณชนต่อการทำงานขององค์กร ซึ่งจะทำให้เจ้าหน้าที่สามารถคาดการณ์ปฏิกิริยาตอบสนองของสาธารณชนต่อกระบวนการและการตัดสินใจขององค์กรได้

2.8 การพัฒนาภาคประชาสังคมประโยชน์อย่างหนึ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ ทำให้ประชาชนมีความรู้ทั้งในส่วนของเนื้อหาโครงการและกระบวนการตัดสินใจของรัฐ รวมทั้งเป็นการฝึกอบรมผู้นำและทำให้ประชาชนได้เรียนรู้ทักษะการทำงานร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

3. พัฒนาการของการมีส่วนร่วมของประชาชนไทยในอดีต³

ในระยะ 30 ปีแรกของการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย (2489 - 2519) เป็นยุคที่ประชาชนได้มีส่วนร่วมเพียงเล็กน้อย คือ แค่การเลือกตั้ง ขณะที่การมีส่วนร่วมรูปแบบอื่น ๆ เกิดขึ้นน้อย และมักเป็นเรื่องของการเมือง การปฏิบัติ รัฐประหาร การประท้วง หรือเดินขบวน เช่น การมีส่วนร่วมของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เพื่อเรียกร้องมหาวิทยาลัยคืนจากเหตุการณ์กบฏแมนฮัตตัน (พ.ศ.2492) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างขบวนการสันติภาพซึ่งมีเป้าหมายในการต่อต้านสงคราม (พ.ย.2495) การเดินขบวนประท้วงการเลือกตั้ง (พ.ศ.2500) การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อต่อต้านรัฐบาล (14 ตุลาคม 2516) การมีส่วนร่วมของผู้ใช้แรงงานในการเรียกร้องเรื่องค่าจ้างขั้นต่ำ (พ.ศ.2517) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาเรื่องหนี้สินและการครอบครองที่ดิน (พ.ศ.2517) และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประท้วงรัฐบาล พ.ศ.2518 – 2519 ในระยะ 20 ปีต่อมา (2520 - 2539) การมีส่วนร่วมในทางการเมืองที่ประชาชนกลุ่มต่างๆ ไม่พอใจรัฐบาลยังคงเกิดขึ้น เช่น การมีส่วนร่วมในการเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรี พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ลาออก (พ.ศ.2523) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชาติไทยตามนโยบาย 66/23 และที่สำคัญคือ เหตุการณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมืองในเดือนพฤษภาคม 2535 ซึ่งผู้นำกระบวนการและการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทำให้พลังมวลชนเพิ่มมากขึ้น แต่ฝ่ายรัฐกลับใช้แนวปฏิบัติแบบเดิมๆ ทำให้เกิดการใช้ความรุนแรง จนนำมาซึ่งความสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินทั้งของประชาชนและของรัฐ เป็นผลให้รัฐสภาแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับที่ 6) พุทธศักราช 2539 โดยเพิ่มเติมหมวด 12 ว่าด้วย “การจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่” กำหนดให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญซึ่งมีสมาชิก 2 ประเภท คือ ส.ส.ร. ซึ่งเป็นตัวแทนของจังหวัด และ ส.ส.ร. ประเภทนักวิชาการ ซึ่งจัดเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการร่างรัฐธรรมนูญ (พุทธศักราช 2540) ในระยะ 10 ปีต่อมา (2540 - 2549) เป็นยุคแรกขงประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เพราะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดเจตนารมณ์เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้อย่างชัดเจน ตั้งแต่การรับรู้ข้อมูลข่าวสารร่วมให้ข้อมูล ปรีกษาหารือ ตัดสินใจ ติดตามตรวจสอบ และถอดถอนผู้ทุจริต ทั้งยังเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการทางนโยบาย มีการกระจายอำนาจไปสู่องค์กรปกครอง

³เรณูมาศ รักษาแก้ว, “การมีส่วนร่วมของประชาชน” . (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การมีส่วนร่วมของประชาชน, 2562.

ส่วนท้องถิ่น ประกอบกับภาคประชาสังคมมีความเข้มแข็งมากขึ้น และประชาชนเรียนรู้ที่จะใช้การมีส่วนร่วมในรูปแบบต่างๆ โดยสันติวิธี จึงมีเหตุการณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนที่สำคัญ เช่น การเข้าชื่อเสนอกฎหมายของประชาชน ซึ่งมีจำนวนถึง 16 ฉบับ การมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาสังคมเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้ยื่นฟ้องขอให้ศาลปกครองมีคำพิพากษาเพิกถอนพระราชกฤษฎีกากำหนดอำนาจสิทธิและประโยชน์ของบริษัท การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จำกัด (มหาชน) พ.ศ.2548 และพระราชกฤษฎีกากำหนดเงื่อนไขเวลาการยกเลิกกฎหมายว่าด้วยการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ.2548 มีผลให้แผนการนำ กฟผ. เข้ากระจายหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ต้องมีอันยุติลง การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การคัดค้านโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อนบ่อนอก - บ้านกรูด โครงการท่อส่งก๊าซธรรมชาติและโรงแยกก๊าซธรรมชาติไทย - มาเลเซีย และมีหลายกรณีที่ประชาชนประสบความสำเร็จในการใช้สิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายสาธารณะจนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการตัดสินใจของรัฐ เช่น โครงการพัฒนากลุ่มน้ำหนองหาร จังหวัดสกลนคร ที่ประชาชนร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาหนองหาร และนำเสนอภาครัฐจนได้รับการบรรจุไว้ในแผนพัฒนาจังหวัด เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการรวมตัวกันของตัวแทนหน่วยงานจากภาครัฐ เอกชน ประชาชน สถาบันการศึกษา และปราชญ์ชาวบ้าน ตั้งเป็นเครือข่ายประชาชนต่อต้านคอร์รัปชัน (คปต.) ที่มีผลงานอันถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการทุจริตโดยแท้จริงต่อมา ได้เกิดเหตุการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ต้องจารึกไว้อีกเหตุการณ์หนึ่งคือ การที่ประชาชนจำนวนมากออกมาเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรี ทักษิณ ชินวัตร ลาออกจากตำแหน่ง แต่ก็มีประชาชนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งยังคงให้การสนับสนุนรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร อยู่ จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญ คือ การยึดอำนาจการปกครองประเทศโดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 นำไปสู่การยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการออกเสียงลงประชามติเพื่อให้ความเห็นชอบการนำร่างรัฐธรรมนูญมาใช้บังคับเป็นครั้งแรกของประเทศไทย ในวันที่ 19 สิงหาคม 2550

ทฤษฎีและหลักการสำคัญในการมีส่วนร่วมของประชาชน

1. หลักประชาธิปไตย

ความเป็นมาของหลักประชาธิปไตย ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองโดยประชาชนซึ่งถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลาย ในประเทศต่างๆ ทั่วทุกมุมโลกเป็นระบอบการปกครองที่มีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน และได้พัฒนา มาจนถึงปัจจุบัน ในด้านหลักประชาธิปไตยเป็นหลักการที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการปกครองโดยการดำเนินการต่างๆ ที่ต้องการ

การมีส่วนร่วมและการตัดสินใจของประชาชน ตามการปกครองในระบบประชาธิปไตย ดังนั้น การปกครองระบอบประชาธิปไตยจึงเป็น การปกครองระบอบเดียวที่ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยลักษณะสำคัญของประชาธิปไตย ประกอบด้วย

1.1 ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย รัฐบาลได้อำนาจมาจากประชาชนหรือโดยความยินยอมของประชาชน

1.2 การเลือกผู้แทนในสังคมสมัยใหม่ที่เป็นประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนต้องเป็นการเลือกที่บริสุทธิ์ยุติธรรมโดยประชาชนสามารถไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างอิสระ

1.3 ให้ความสำคัญแก่แนวคิดที่แตกต่าง ร่วมกันแก้ไขปัญหาและตัดสินใจทางการเมืองร่วมกัน

1.4 เชื่อในความเป็นอิสระและเสรีภาพของมนุษย์การแสดงความคิดเห็น การออกเสียงการเลือกตั้ง เป็นต้น

1.5 ไม่เลือกปฏิบัติบังคับใช้กฎหมายอย่างเท่าเทียม

1.6 มีการตรวจสอบการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน

1.7 ตัดสินใจหรือปฏิบัติตามเสียงข้างมาก

1.8 ประชาชนมีความเสมอภาค โดยเฉพาะด้านกฎหมาย และมีโอกาสเท่าเทียมกันในด้านต่างๆ

1.9 ประชาธิปไตยอยู่บนพื้นฐานและหลักการของเสรีนิยม

1.10 ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพต่างๆ อย่างกว้างขวาง โดยที่รัฐบาลเป็นผู้ให้หลักประกันและคุ้มครองการใช้สิทธิเสรีภาพ

1.11 รัฐบาลให้หลักการปกครองโดยกฎหมายหรือหลักนิติธรรมไม่ใช้อำนาจตามอำเภอใจ

1.12 ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศผ่านกลไกต่างๆ หรือใช้สิทธิ ที่จะแสดงบทบาทต่างๆ ได้โดยตรง

1.13 รัฐบาลต้องรับผิดชอบต่อประชาชนที่จะแสดงความคิดเห็นในด้านต่างๆ ต่อรัฐบาลรวมถึงมีสิทธิเปลี่ยนแปลงรัฐบาลตามวิธีการที่กำหนดได้

จะเห็นได้ว่าลักษณะดังกล่าวจะเป็นลักษณะสำคัญที่ประชาชนในสังคมประชาธิปไตยพึงได้รับ และเป็นสิ่งที่ทุกคนในสังคมจำเป็นต้องรับรู้และทำความเข้าใจเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติและอยู่ ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข การยึดมั่นในหลักการ ตลอดจนการแก้ไขปัญหาต่างๆ ตามแนวทางประชาธิปไตยตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน เป็นบทบาทหนึ่งที่เกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลและสังคม โดยที่การแสดงความเป็นอิสระโดยอำนาจจะ

ก่อให้เกิดมุมมองที่แตกต่างกันออกไป ประการหนึ่งคือ เป้าหมายและผลประโยชน์ซึ่งเป็นปัจจัยที่บ่งชี้ถึงความต้องการ และเป็นไปตามแนวคิดของกลุ่มผลประโยชน์ ด้วยเหตุนี้ในการผลักดันให้เป้าหมายบรรลุผลสำเร็จย่อมส่งผลกระทบต่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ทั้งเชิงบวก และเชิงลบ ส่วนหนึ่งคือการแบ่งแยกทางสังคมย่อยที่แสดงออกถึงเป้าหมายและผลประโยชน์ที่ต่างกัน ปัจจัยด้านการเพิ่มขึ้นของประชากร ก็เป็นตัวแปรหนึ่งที่ส่งผลให้เกิดปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ เพิ่มมากขึ้น มีการแบ่งแยกแนวทางทางความคิดหรือทัศนคติที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังรวมถึง สังคมไทยมีความหลากหลายของกลุ่มชน มีการกระจายอำนาจภายในรัฐให้กับผู้นำกลุ่มในสังกัดกรม กองต่าง ๆ แม้จะเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบประชาธิปไตยใน ค.ศ.1932 แต่ความสัมพันธ์ ระหว่างรัฐและสังคมไทยก็ยังอยู่ในลักษณะของรัฐเข้มแข็งแต่สังคมอ่อนแอ กล่าวได้ว่าการอยู่ร่วมกันภายใต้ความคิดที่แตกต่างกันอย่างหลากหลายอาจก่อให้เกิดปัญหาความแตกแยกทางความคิดที่ส่งผล ถึงการกระทำต่างๆ ในเชิงลบได้โดยง่าย

2. หลักการพื้นฐานของหลักประชาธิปไตย

2.1 อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (Popular Sovereignty) ประชาธิปไตยนั้นถือว่าเป็นอำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศ หรืออำนาจอธิปไตยนั้น เป็นของประชาชนทุกคนร่วมกันและประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจเป็นผู้ร่วมกันใช้อำนาจนี้ไม่ว่าจะโดยตรง หรือโดยอ้อมเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเอง 4 การปกครองที่สามารถทำให้ทุกคนในสังคมสามารถแสดงออกถึงความต้องการของตนได้อีก ทั้งต้องจัดการให้มีการปกครองเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกคนในสังคมด้วยเช่นกัน หรือกล่าวได้ว่า เป็นประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) อย่างไรก็ตามด้วยข้อจำกัดหลายประการในสังคม ปัจจุบัน เช่น จำนวนประชากรที่มีมากจนทำให้ไม่สามารถใช้รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ทางตรงได้ปัจจุบันจึงใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect Democracy) ผ่านการเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ในการปกครองแทน เช่น การเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่นๆ

2.2 หลักเสรีภาพ (Liberty) หลักการว่าด้วยสิทธิเสรีภาพเป็นหลักการที่สำคัญมากอย่างหนึ่งของประชาธิปไตย คือ สิทธิ (Right) เสรีภาพ (Liberty) และอิสรภาพ (Freedom) สิทธิ หมายถึง ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้เสรีภาพ หมายถึง โอกาสที่จะเลือกทำหรือไม่ทำระหว่างทางเลือกหลายทางตามปรารถนา ของตนโดยปราศจากข้อบังคับหรือข้อจำกัด จะจำกัดได้ก็แต่โดยกฎหมายเท่านั้น ส่วนอิสรภาพ หมายถึง การทำหรืองดเว้นที่จะทำสิ่งใดๆ ก็ได้ที่ไม่ละเมิดผู้อื่น ประชาธิปไตย จึง ไม่ใช่การทำอะไรก็ได้ตามใจตนเองเนื่องจากการทำตามใจตนเองโดยไม่คำนึงถึงจิตใจคนอื่น ๆ นั้น เป็นลักษณะของเผด็จการ โดยระบอบประชาธิปไตยได้กำหนดเสรีภาพขั้นพื้นฐานไว้โดยไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน เสียหายหรือละเมิดบุคคลอื่น ดังนี้

1. เสรีภาพในการคิดและการแสดงออก (Freedom of Thought and Expression) ings ที่จะต้องควบคู่ไปกับการยอมรับฟังความคิดและการแสดงออกของบุคคลอื่น แม้ว่าความคิดและการแสดงออกนั้นจะแตกต่างไปจากสิ่งที่ตนเองยึดถือ 2. เสรีภาพในการเลือกตั้ง (Freedom of Voting) คือ การที่บุคคลสามารถไปใช้ สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้แทนของตนได้อย่างเสรีโดยมิได้ถูกอำนาจอื่นบังคับ และ บุคคลย่อมมีเสรีภาพที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งโดยไม่ถูกอำนาจอื่นลิดรอนเช่นกัน 3. เสรีภาพจากการถูกรัฐหรือบุคคลอื่นกระทำต่อตนโดยปราศจากสิทธิอำนาจที่ถูกต้องตามกฎหมาย (Freedom from Arbitrary by the State or Other People) จะเป็นหลักประกันว่าประชาชนทุกคนจะได้รับการปฏิบัติต่อตนภายในขอบเขตอำนาจตามที่ กฎหมายอนุญาตเท่านั้น 4. เสรีภาพในการนับถือศาสนา (Freedom of Religion) บุคคลมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการนับถือศาสนาที่ตนชอบเท่าที่ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน เสียหาย หรือละเมิดสิทธิ ของผู้อื่น 5. เสรีภาพในการย้ายที่อยู่ (Freedom of Movement) โดยอยู่บนพื้นฐานของการ ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน เสียหาย และละเมิดสิทธิของผู้อื่น 6. เสรีภาพในการชุมนุมอย่างสงบโดยปราศจากอาวุธและเสรีภาพในการรวมตัวกัน เป็นสมาคม (Freedom of and Association) เพราะการชุมนุมหรือการรวมตัวกันเพื่อแสดง บทบาทอันเป็นจุดยืนของตนเองนั้นถือเป็นช่องทางหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมือง 7. เสรีภาพในเรื่องส่วนตัวอื่นๆ (Personal Freedom) เป็นหลักประกันในการตัดสินใจของบุคคลในเรื่องส่วนตัวว่าจะสามารถกระทำได้อย่างเสรี

2.3 หลักความเสมอภาค (Equality) ความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตยหมายความว่า การที่ราษฎรทุกคนในประเทศ มีความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมกัน พื้นฐานในเรื่องสำคัญๆ ที่เป็นไปได้ในฐานะที่เป็นมนุษย์ปุถุชน อันจะทำให้ทุกคนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และก่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคม โดยหลักความ เสมอภาคสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ด้านหลักๆ ดังนี้

2.3.1 ความเสมอภาคทางการเมือง (Political Equality) คือ ทุกคนมีสิทธิในทาง การเมืองเท่าเทียมกัน ทั้งในส่วนของผู้ลงคะแนนเสียงและผู้สมัครรับเลือกตั้ง

2.3.2 ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ (Economic Equality) คือ การมีหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ในระดับที่อย่างน้อยต้องสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ในฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม และเปิดโอกาสให้กับบุคคลทุกคนที่มีความสามารถในการสร้าง ความมั่นคงให้กับตนเอง ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ มิได้หมายถึง การที่คนทุกคนจะต้องมีรายได้เท่าเทียมกันแต่หมายถึงสภาพความใกล้เคียงกันในฐานะทางเศรษฐกิจ โดยจะต้อง มีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม เพื่อมิให้เกิดช่องว่างระหว่างชนชั้นมากนัก เช่น การเก็บภาษีในอัตราก้าวหน้า เป็นต้น บุคคลควรมีความมั่นคงทาง

เศรษฐกิจพอสมควร คือ มีรายได้เพียงพอ ในการดำรงชีพ เช่น การกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ การให้สิทธิคนยากจนรับบริการ รักษาพยาบาลฟรีและสวัสดิการต่างๆ เป็นต้น

2.3.3 ความเสมอภาคทางสังคม (Social Equality) คือ ทุกคนในสังคม ที่ไม่ว่าจะมีฐานะทางสังคม เศรษฐกิจ หรือวัฒนธรรมแตกต่างกันอย่างไรก็ตาม ก็สามารถใช้ชีวิตในสังคม ได้โดยปราศจากการแบ่งชนชั้นวรรณะ การดูหมิ่นเหยียดหยาม และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติบนพื้นฐานการให้ความเคารพซึ่งกันและกัน

2.3.4 ความเสมอภาคทางกฎหมาย (Equality of the Law) หมายถึง กฎหมายที่ตราออกมาจะต้องมีผลบังคับใช้กับประชาชนทุกคนอย่างเสมอกัน ไม่มีข้อยกเว้นที่เอื้อประโยชน์ให้แก่บุคคลกลุ่มใด กลุ่มหนึ่งหรือมีผลบังคับใช้กับบุคคลเฉพาะบางกลุ่มบางพวกในสังคม ดังนั้น การสร้างความเสมอภาคทางกฎหมายจึงเป็นการคุ้มครองบุคคลจากกฎหมายและ กระบวนการยุติธรรม ทำให้บุคคลสามารถป้องกันสิทธิและผลประโยชน์อันชอบธรรมของตน ได้อย่างเสมอภาค

2.3.5 ความเสมอภาคในโอกาส (Equality of Opportunity) คือ การให้โอกาสทุกคนในการใช้ความสามารถที่ตนมีอยู่ไปในทางที่สุจริตได้อย่างเท่าเทียมกัน เพื่อพัฒนา ความสามารถของตนให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมได้อย่างเสมอภาค โดยไม่ก่อบริการและละเมิดสิทธิของผู้อื่น

3. หลักการปกครองโดยเสียงข้างมากที่เคารพเสียงข้างน้อย (Respect to Minority Rights)

ในกรณีที่ต้องมีการตัดสินใจเพื่อเลือกกระทำในสิ่งใดสิ่งหนึ่งบนสถานการณ์ที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลายทางออกที่ดีที่สุดคือการเลือกปฏิบัติตามมติเอกฉันท์ (Unanimity) แต่หากไม่สามารถหาข้อสรุปที่เป็นเอกฉันท์ได้ในระบอบประชาธิปไตยจะต้องยึดหลักการตัดสินใจ ความขัดแย้งด้วยวิธีการลงคะแนนเสียงและเลือกที่จะปฏิบัติตามมติของเสียงข้างมาก (Majority Decision - Making) โดยให้ความเคารพต่อสิทธิของเสียงข้างน้อย (Fundamental Rights of Minority) เพราะการยอมปฏิบัติตามมติเสียงข้างมากโดยละเลยสิทธิขั้นพื้นฐานของเสียงข้างน้อยจะทำให้การปกครองกลายเป็นเผด็จการของเสียงข้างมากซึ่งผิดไปจากหลักการของประชาธิปไตย การปกครองโดยเสียงข้างมากที่เคารพเสียงข้างน้อยจึงมีลักษณะของการยอมปฏิบัติตามข้อสรุปที่เกิดจากเสียงข้างมาก แม้บุคคลนั้นจะไม่เห็นพ้องกับมติที่เกิดขึ้น ในขณะที่กลุ่มของเสียงข้างมากก็จะต้องไม่กระทำการอันใดที่เป็นการลิดรอนหรือทำลายกลุ่มของผู้ที่มีแนวคิดแตกต่างไปจากตน ทั้งนี้มิได้หมายความว่า แนวทางตามมติของเสียงข้างมากจะต้องเป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือ แนวทางตามทีเสียงข้างน้อยยึดถือจะเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องเพราะมติของคนในสังคมกับความถูกต้องของแนวทางเป็นสองสิ่งที่เป็นอิสระต่อกันจนไม่สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในเชิงเหตุผลระหว่าง

กันได้ แต่เพราะในสภาวะของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้น ไม่มีทางเลือกใดที่เหมาะสมที่สุดเท่ากับการเลือกที่จะดำเนินการไปตามมติของเสียงข้างมากเพราะน่าเชื่อถือได้ว่าการตัดสินใจโดยหมู่มีมากกว่าการใช้อำนาจที่รอบคอบมากกว่าการตัดสินใจจากคนส่วนน้อยและผลของการตัดสินใจจากคนหมู่มากก็ น่าจะเป็นการตัดสินใจที่มีความผิดพลาดน้อยกว่าการตัดสินใจจากคนหมู่น้อย เนื่องจากได้ผ่านกระบวนการโต้เถียงและใช้เหตุผลจากคนจำนวนที่มากกว่า ดังนั้น การที่ระบอบประชาธิปไตยเลือกใช้หลักการปฏิบัติตามเสียงข้างมากจึงเป็นเพียงการปฏิบัติไปพลางก่อนจนกว่าจะมีทางเลือกอื่นที่ดีกว่ามากกว่าที่จะบอกว่าแนวทางที่ได้รับการยอมรับจากคนส่วนมากเป็นแนวทางที่ถูกต้อง

4. หลักนิติธรรม (Rule of Law)

การยึดถือกฎหมายเป็นเกณฑ์ในการดำเนินกิจกรรมถือว่าเป็นนโยบายและความต้องการของประชาชน เพราะกฎหมายที่ใช้บังคับได้ถูกกำหนดขึ้นโดยผู้แทนของประชาชน จึงถือได้ว่ากฎหมายมาจากประชาชนนั่นเอง นอกจากนี้ยังถือว่ากฎหมายเป็นหลักประกันที่สำคัญ เพราะกฎหมายมีการบัญญัติอย่างชัดเจนเปิดเผยและใช้กระบวนการพิสูจน์ที่มีเหตุผลที่สุดเท่าที่จะกระทำได้จึงสามารถนำไปใช้เพื่อก่อให้เกิดความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล

หลักสากลที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม

1. การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในด้านนิติบัญญัติ

อำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ อันประกอบด้วยอำนาจในการออกกฎหมายเพื่อใช้บังคับในประเทศ อำนาจในการบริหารกิจการบ้านเมือง และอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดี ประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย จะแบ่งแยกอำนาจสามลักษณะนี้ และมอบให้องค์กรหรือสถาบันทางการเมืองของรัฐไปปฏิบัติ ซึ่งได้แก่ คณะรัฐมนตรีหรือสถาบันบริหาร (Executive) ได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจในการกำหนดนโยบายและบริหารประเทศ รัฐสภาหรือสถาบันนิติบัญญัติ (Legislature) มีหน้าที่ตรากฎหมายควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของหรือสถาบันนิติบัญญัติ (Legislature) มีหน้าที่ตรากฎหมายควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล และทำหน้าที่ในฐานะเป็นตัวแทนของประชาชน ศาลและตุลาการหรือสถาบันตุลาการ (Judiciary) ทำหน้าที่พิจารณาและชี้ขาดคดีความต่างๆ ให้เป็นไปตามด้วยกฎหมาย เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม และรักษาไว้ซึ่งความยุติธรรมตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ สถาบันทางการเมืองทั้งสามฝ่ายต่างมีความเป็นอิสระจากกันในการปฏิบัติงาน แต่ก็มีกลไกในการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจซึ่งกันและกัน (Checks and Balances) รวมทั้งรับผิดชอบต่อ

ประชาชน เพื่อป้องกันไม่ให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีอำนาจมากกว่าฝ่ายอื่น อันนำไปสู่การใช้อำนาจเกินขอบเขตและเป็นไปในทางที่ผิด ทำให้ประชาชนและประเทศได้รับความเดือดร้อนเสียหาย

สถาบันนิติบัญญัติ

สถาบันนิติบัญญัติ หรือรัฐสภา เป็นสถาบันทางการเมืองที่มีความสำคัญยิ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย สมาชิกรัฐสภาคือบุคคลที่ได้รับเลือกจากประชาชน หรือโดยการแต่งตั้งจากประมุขของรัฐ ให้เข้าไปปฏิบัติหน้าที่ในการตรากฎหมายเพื่อใช้ในการบริหารประเทศ และปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชน รวมทั้งการสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นแก่สังคม สถาบันนิติบัญญัติสามารถแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ คือ แบบสภาคู่ (Bicameral Legislature) และแบบสภาเดี่ยว (Unicameral Legislature) ซึ่งแต่ละประเทศจะใช้รูปแบบใดก็ขึ้นอยู่กับเหตุผลทางประวัติศาสตร์ และบริบททางการเมือง อย่างเช่น รัฐสภาของสหราชอาณาจักรเป็นแบบสภาคู่ ประกอบด้วย สภาสามัญและสภาขุนนาง เนื่องจากในอดีตได้เกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลสองกลุ่ม คือ กลุ่มพระและขุนนางชั้นผู้ใหญ่ กับกลุ่มอัศวินและผู้แทนสามัญชน เมื่อกษัตริย์อังกฤษได้เรียกบุคคลเหล่านี้มาประชุมร่วมกันเพื่อขอความเห็นชอบเรื่องการจัดเก็บภาษีให้แก่กษัตริย์ ทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นแตกต่างกัน เพราะมีฐานะ แนวคิด และผลประโยชน์ที่ต่างกัน ทำให้ต้องแยกกันประชุม ซึ่งต่อมาพระและขุนนางก็กลายมาเป็นสภาขุนนาง ส่วนอัศวินและผู้แทนสามัญชนก็กลายมาเป็นสภาสามัญ นอกจากนี้ โครงสร้างของรัฐยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่กำหนดรูปแบบของสถาบันนิติบัญญัติ ประเทศที่มีรูปแบบการปกครองแบบสหพันธรัฐ อาทิ สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย และบราซิล จำเป็นต้องใช้รูปแบบสภาคู่ เพราะ โครงสร้างของรัฐที่มีระดับชาติและระดับมลรัฐเคียงคู่กันเป็นเงื่อนไขที่กำหนดให้มีสองสภา อย่างเช่น สภาองเกรสของสหรัฐอเมริกา ที่สภาผู้แทนราษฎรมีจำนวนสมาชิกตามอัตราส่วนของพลเมืองในแต่ละมลรัฐ ส่วนวุฒิสภาให้มีจำนวนสมาชิกเท่าๆ กันทุกมลรัฐ สำหรับประเทศที่เป็นรัฐเดี่ยว สามารถเลือกใช้รูปแบบสภาคู่หรือสภาเดี่ยวก็ได้ตามเหตุผลและความมุ่งหมายทางการเมืองของแต่ละประเทศ บางประเทศที่เป็นรัฐเดี่ยวกำหนดให้มีสองสภา โดยต้องการให้สภาที่สอง หรือวุฒิสภา ทำหน้าที่เป็นสภากลับกรองและเหนี่ยวรั้งมิให้สภาผู้แทนราษฎรปฏิบัติงานเร็วจนขาดความรอบคอบ ในขณะที่บางประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่มีรูปแบบรัฐเดี่ยวขนาดเล็ก อาทิ เดนมาร์ก นอร์เวย์ นิวซีแลนด์ และสิงคโปร์ ใช้รูปแบบสภาเดี่ยว เนื่องจากประเทศเหล่านี้สามารถแก้ไขปัญหาคุณภาพของอำนาจทางการเมืองได้ง่ายกว่ารัฐเดี่ยวขนาดใหญ่ นอกจากนี้ การมีสภาเดี่ยวยังทำให้การดำเนินงานทางนิติบัญญัติทำได้รวดเร็ว ประหยัดงบประมาณ และถือว่าสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งในรูปแบบสภาเดี่ยวได้รับมอบอำนาจโดยตรงจากประชาชน ซึ่งแตกต่างจากสถาบันนิติบัญญัติแบบสภาคู่ ที่อาจมีทั้งสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งและการแต่งตั้งประกอบกัน ในระบบสภาคู่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาจากการ

เลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน เพราะเงื่อนไขสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบทางอ้อม ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ต้องได้เลือกและมอบอำนาจให้แก่บุคคลที่ตนเองไว้วางใจให้เข้าไปทำหน้าที่แทน ส่วนวุฒิสภานั้น บางประเทศสมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน บางประเทศมาจากการแต่งตั้ง และบางประเทศมาจากการเลือกตั้งและการแต่งตั้งรัฐสภาไทย

2. การเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนในด้านบริหาร

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้วางบทบัญญัติที่สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตยเป็นรูปธรรมมากขึ้นกว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นจัดอยู่ในหมวดที่ 14 ว่าด้วยการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมี 3 เรื่องหลักคือ การลงคะแนนเสียงถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น การเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น และเรื่องสิทธิการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประชาชน ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวได้เน้นย้ำถึงการรับรองสิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติแล้วยังมีข้อจำกัดหลายประการที่ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นไม่สามารถมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเต็มที่เนื่องจากมีอุปสรรคหลายประการซึ่งเป็นการจำกัดสิทธิหรือวางเงื่อนไขการใช้สิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้อุปสรรคสำคัญในการใช้สิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือ ข้อจำกัดทางกฎหมายในรูปแบบของเงื่อนไขที่วางไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญโดยกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลงคะแนนเสียงถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นที่มีอยู่ในขณะนี้ คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการลงคะแนนเสียงเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2542 ซึ่งหลักการสำคัญของพระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถเข้าชื่อเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นต่อผู้ว่าราชการจังหวัด หากเห็นว่าสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นไม่สมควรดำรงตำแหน่งต่อไปโดยให้ถือเกณฑ์จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อจำนวนผู้มีสิทธิเข้าชื่อในกรณีผู้มาใช้สิทธิลงคะแนนเสียงไม่ถึงกึ่งหนึ่งจำนวนผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงทั้งหมด การเข้าชื่อถอดถอนเป็นอันตกไป แต่หากมีผู้มาใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเกินกึ่งหนึ่งและมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า 3 ใน 4 ของผู้ที่มาลงคะแนนเสียงทั้งหมด การถอดถอนจึงมีผลเงื่อนไขในทางกฎหมายที่เป็นอุปสรรคของพระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ จำนวนประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการลงคะแนนเสียงเพื่อถอดถอนที่กำหนดไว้ค่อนข้างสูงซึ่งในทางปฏิบัติแล้วมีความเป็นไปได้

น้อยมากที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่จะสามารถรวบรวมผู้ที่จะมาเข้าชื่อให้ได้ตามเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดเช่นเดียวกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ.2542 ที่กำหนดจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่นที่ค่อนข้างสูงเช่นกัน คือ จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า กึ่งหนึ่ง นอกจากนี้ข้อจำกัดทางกฎหมายอีกประการ คือ การให้ประชาชนร่างข้อบัญญัติประกอบคำร้องมาทั้งหมดเพื่อเสนอต่อประธานสภาท้องถิ่นซึ่งในความเป็นจริงแล้วประชาชนทั่วไปในท้องถิ่นไม่มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะร่างข้อบัญญัติขึ้นมาทั้งหมดได้ การที่พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวไม่ได้กำหนดให้มีหน่วยงานของรัฐช่วยเหลือประชาชนในการจัดทำร่างข้อบัญญัตินั้นเป็นการผลักภาระให้ประชาชนมากเกินไป ประการสุดท้ายคือ การออกเสียงประชามติโดยบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการออกเสียงประชามติในระดับท้องถิ่นอยู่ในพระราชบัญญัติเทศบาล (ฉบับที่ 12) พ.ศ.2546 ซึ่งบัญญัติถึงสิทธิของประชาชนในการออกเสียงประชามติ 9 อย่างชัดเจนแต่ในความเป็นจริงนั้น การออกเสียงประชามติในระดับท้องถิ่นมีน้อยมากหรือในบางท้องถิ่นไม่เคยมีการทำประชามติเลยเนื่องจากอุปสรรคสำคัญ คือ ประชาชนในท้องถิ่นยังขาดความรู้ความเข้าใจในกฎหมายทำให้ไม่สามารถใช้สิทธิที่กฎหมายรองรับไว้ได้

บทสรุปและข้อเสนอแนะของผู้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตยเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นร่วมตัดสินใจต่อการเมืองการปกครองของประเทศและที่สำคัญการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและควบคุมการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติฝ่ายบริหารและเจ้าหน้าที่ภาครัฐได้เป็นอย่างดีการปกครองท้องถิ่นถือว่าเป็นพื้นฐานของประชาธิปไตยระดับชาติเพราะการพัฒนาการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย ระดับชาติจะประสบความสำเร็จได้จำเป็นต้องอาศัยพัฒนาการของการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่นก่อน โดยสร้างความเข้าใจและการยอมรับจากประชาชนว่าการปกครองท้องถิ่นเป็นสิ่งจำเป็นและมีประโยชน์ต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน นอกจากนี้การปกครองท้องถิ่นยังเปรียบเสมือนสถาบันฝึกอบรมประชาชนให้เข้าใจกระบวนการและกลไกทางการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย เพราะช่วยให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจในระบบการเมืองมากยิ่งขึ้น ดังนั้นหากประชาชนไม่เห็นความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นอย่างเหมาะสมและจริงจังแล้วคงหวังจะเห็นการพัฒนาการเมืองการปกครองในระดับชาติได้ยาก

3. การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในด้านกระบวนการยุติธรรม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมนั้น ถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างมากทั้งนี้เพราะกระบวนการยุติธรรมเป็นเรื่องที่จะต้องมีความชัดเจนและความโปร่งใสในการพิจารณาพิพากษาคดีด้วยเหตุนี้การให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ

ยุติธรรมทางอาญามีผลทำให้ประชาชนทั่วไปมีความเข้าใจถึงกระบวนการยุติธรรมและมีความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมของตนว่ามีความเป็นธรรมอย่างแท้จริง สำหรับประเทศไทยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมจึงมีการบัญญัติหลักการสำคัญไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน โดยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 หมวดที่ 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ ได้บัญญัติถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมไว้ดังนี้

3.1 รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่างๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว การจัดทำกำหนดเป้าหมาย ระยะเวลาที่จะบรรลุเป้าหมาย และสาระที่พึงมีในยุทธศาสตร์ชาติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้ กฎหมายดังกล่าวต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทุกภาคส่วนอย่างทั่วถึงด้วย

3.2 รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร

3.3 รัฐพึงดำเนินการให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของหน่วยงานของรัฐให้เป็นไปตามระบบคุณธรรม โดยกฎหมายดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีมาตรการป้องกันมิให้ผู้ใช้อำนาจหรือกระทำการโดยมิชอบที่เป็นการก้าวก่ายหรือแทรกแซงการปฏิบัติหน้าที่หรือกระบวนการแต่งตั้งหรือการพิจารณา ความดีความชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

3.4 รัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น และยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพ โดยไม่ชักช้าเพื่อไม่ให้เป็นการกระทบประชาชน และดำเนินการให้ประชาชนเข้าถึงตัวบทกฎหมายต่างๆ ได้โดยสะดวกและสามารถเข้าใจกฎหมายได้ง่ายเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง ก่อนการตรากฎหมายทุกฉบับ รัฐพึงจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของเกี่ยวข้อง วิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายอย่างรอบด้านและเป็นระบบ รวมทั้งเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็น และการวิเคราะห์นั้นต่อประชาชนและนำมาประกอบการพิจารณาในกระบวนการตรากฎหมายทุกขั้นตอน เมื่อกฎหมายมีผลใช้บังคับแล้ว รัฐพึงจัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายทุกกรอบระยะเวลาที่กำหนดโดยรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย เพื่อพัฒนากฎหมายทุกฉบับให้สอดคล้องและเหมาะสม กับบริบทต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป รัฐพึงใช้ระบบอนุญาตและระบบคณะกรรมการในกฎหมายเฉพาะกรณีที่เป็นพึงกำหนดหลักเกณฑ์การใช้

คุณพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐและระยะเวลาในการดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ที่บัญญัติไว้ในกฎหมายให้ชัดเจน และพึงกำหนดโทษอาญาเฉพาะความผิดร้ายแรง

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกต่อระบบลูกขุนในประเทศไทย

การมีส่วนร่วมและการตรวจสอบจาก ประชาชนอันเป็นหลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตยที่องค์กรฝ่ายตุลาการในปัจจุบันขาดการยึดโยงถึงที่มาที่มาจากประชาชน ดังนั้นทุกระบบสายพาน รวมทั้งคุณสมบัติของตุลาการ จำเป็นต้องมีคุณสมบัติของผู้ซึ่งต้องเป็นบุคลากรที่มีทัศนคติในการอำนวยความสะดวกที่มีภาพลักษณ์ ของการให้บริการและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วย มีการพัฒนาตนเองและองค์ความรู้ และวิทยาการที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม มีบทบาทที่ชัดเจนในการเสริมสร้างความเชื่อถือและ ความศรัทธาในหลักนิติธรรม แต่ปัจจุบันระบบศาล จากที่ผู้วิจัยค้นพบข้อมูลมาจากประชาชนและ ทนายความผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม หลายภาคส่วน กลับหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ แต่ขาดความยึดโยงกับประชาชน และมีที่มาจากระบบที่ สถาปนาอำนาจให้ตุลาการจนมากเกินไปจนเกิดภาพลักษณ์ของความแข็งกระด้างที่ทำให้ ประชาชนเกิดความรู้สึกไม่เป็นมิตรกับประชาชน และไม่ยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงบริบทขององค์กร และสังคมจากการที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์แนวคิด วิวัฒนาการ ตลอดจนศึกษาเปรียบเทียบระบบศาล ลูกขุนในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ และซีวิลลอว์ คือ สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ฝรั่งเศส เยอรมันนี และญี่ปุ่น โดยวิเคราะห์ถึงการที่ศาลไทย จะพัฒนารูปแบบวิธีพิจารณาคดีอาญาด้วยระบบ ลูกขุนได้นั้น ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์สรุปเป็น คุณลักษณะสำคัญได้ 7 คุณลักษณะ คือ 1. คุณภาพการตรวจสอบคุณพินิจของอัยการและตุลาการ 2. จำนวนลูกขุนในศาล 3. คุณสมบัติของ ลูกขุน 4. การคัดค้านลูกขุน 5. ประเภทคดีที่อยู่ใน เขตอำนาจของศาลลูกขุน 6. อำนาจหน้าที่ของลูกขุน 7. การอุทธรณ์ และฎีกา คัดค้านคำวินิจฉัยของ ศาลลูกขุนชั้นต้น ซึ่งจาก 7 คุณลักษณะนี้สามารถ สรุปเป็นขบวนการสังเคราะห์คุณลักษณะที่สำคัญ ของรูปแบบวิธีพิจารณาคดีอาญาด้วยระบบลูกขุนสู่การเปลี่ยนแปลงในสังคมโลก ตามเกณฑ์ของศาล ลูกขุนในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ และซีวิลลอว์ แนวโน้มของระบอบประชาธิปไตยซึ่งกำลังดำเนินไปในทุกวันนี้ การเพิ่มขึ้นของการให้มีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของรัฐบาล กลายเป็นนิยามของประชาธิปไตย ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการตามกฎหมาย หรือเป็นสิ่งที่จะต้องกระทำก่อนการตัดสินใจของรัฐบาล เพื่อให้ได้รับการยอมรับและสนับสนุนจากประชาชนอย่างแท้จริง

ระบบการค้นหาข้อเท็จจริงโดยให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาดนั้น สามารถที่จะจำแนกออกได้ 2 ระบบ คือ

1. ระบบไต่สวน (Inquisitorial System)

ระบบไต่สวน เป็นระบบที่ใช้อยู่ในกฎหมายวิธีพิจารณาความของประเทศในกลุ่ม Civil law โดยระบบนี้มีที่มาจากพระราชอำนาจของผู้มีอำนาจเด็ดขาดซึ่งจะทำการไต่สวนคดีความเพื่อหาข้อเท็จจริงให้ได้ ระบบนี้ถือว่าหน้าที่หาข้อเท็จจริงเป็นของศาล ศาลมีบทบาทสำคัญในการที่จะสืบพยานหรือดลสืบพยานใดก็ได้ แม้คู่ความมีสิทธินำเสนอพยานหลักฐานต่อศาล ศาลก็มีอำนาจสั่งให้สืบพยานเพิ่มเติมอีกได้ วิธีปฏิบัติในการถามพยานก็จะให้ศาลเป็นผู้ซักถามก่อนแล้วคู่ความค่อยซักถามภายหลัง ในระบบไต่สวนกฎหมายลักษณะพยานจะไม่ค่อยมีบทบาทสำคัญนัก และไม่มีบทตัดพยานหรือกฎที่ห้ามนำเสนอพยานหลักฐานประเภทหนึ่งประเภทใด (Exclusionary Rule) ส่วนใหญ่ศาลจะรับฟังพยานหลักฐานได้ทุกประเภท เว้นแต่พยานหลักฐานนั้นไม่เกี่ยวข้องกับคดี อย่างไรก็ตามศาลมีอำนาจอย่างกว้างขวางที่จะใช้ดุลยพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานที่เสนอมาโดยคู่ความและดุลยพินิจนี้มักถูกโต้แย้งไม่ได้ (Unreviewable) นอกจากการรับฟังพยานหลักฐาน โดยกว้างขวางแล้วศาลยังมีดุลยพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานอย่างเต็มที่สรุปแล้วอาจกล่าวได้ว่าระบบไต่สวนศาลมีหน้าที่ในการค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อที่จะรับฟังเป็นข้อยุติ คู่ความมีหน้าที่นำเสนอพยานหลักฐานต่อศาลเป็นการช่วยเหลือศาลให้ทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ถูกต้อง

2. ระบบกล่าวหา (Accusatorial หรือ Adversary system)

ระบบกล่าวหาในอังกฤษเรียก Accusatorial และในสหรัฐอเมริกาเรียก Adversary เป็นระบบที่พัฒนาขึ้นในประเทศกลุ่มกฎหมายคอมมอนลอว์ คือ อังกฤษ แล้วต่อมาพัฒนาไปยังสหรัฐอเมริกา ระบบนี้ถือหลักว่าศาลหรือผู้พิพากษาหรือลูกขุนเปรียบเสมือนกรรมการของการต่อสู้คดีที่จะต้องวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด การพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่าง ๆ เป็นหน้าที่ของคู่ความซึ่งจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้หรือตามที่ศาลสั่ง ถ้าคู่ความใดไม่พิสูจน์ข้อเท็จจริงใดซึ่งตนมีหน้าที่ก็ยอมแพ้ในประเด็นข้อนั้น ระบบกล่าวหาจึงมีกฎเกณฑ์ในเรื่องการนำสืบพยานหลักฐานที่ละเอียดและเคร่งครัด เริ่มต้นตั้งแต่การกำหนดประเด็นข้อพิพาทและหน้าที่นำเสนอ วิธีการนำเสนอพยานหลักฐานประเภทต่าง ๆ และเนื่องจากในระบบกล่าวหา มีการนำลูกขุนมาเป็นผู้พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง จึงได้มีกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มากมายที่เคร่งครัดมากในการนำเสนอพยานหลักฐานและการรับฟังพยานหลักฐาน เช่น มีบทตัดพยานที่ได้มาโดยไม่ชอบ

สรุป

แนวโน้มของระบอบประชาธิปไตยซึ่งกำลังดำเนินไปในทุกวันนี้ การเพิ่มขึ้นของการให้มีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของรัฐบาลกลายเป็นนิยามของประชาธิปไตยทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการตามกฎหมายหรือเป็นสิ่งที่ต้องกระทำก่อนการตัดสินใจของรัฐบาล เพื่อให้ได้รับการยอมรับและสนับสนุนจากประชาชนอย่างแท้จริง

บทที่ 3

การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในคดีแรงงานเกี่ยวกับ การใช้อำนาจตุลาการตามกฎหมายของไทย

การจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงานพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ.2522 โดยที่คดีแรงงานเป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากคดีแพ่งและคดีอาญาโดยทั่วไป เพราะเป็นข้อขัดแย้งระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างตามสัญญาจ้างแรงงานหรือเกี่ยวกับสิทธิของนายจ้างและลูกจ้างตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานและกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ ซึ่งข้อขัดแย้งดังกล่าวควรได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาซึ่งเป็นผู้มีความรู้และความเข้าใจในปัญหาแรงงานร่วมกับผู้พิพากษาสมทบฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้าง ทั้งการดำเนินคดีควรเป็นไปโดยสะดวก ประหยัด รวดเร็ว เสมอภาคและเป็นธรรมเพื่อให้คู่ความมีโอกาสประนีประนอมยอมความและสามารถกลับไปทำงานร่วมกันโดยไม่เกิดความรู้สึกเป็นอริต่อกัน จำเป็นต้องยกเว้นขั้นตอนและวิธีการต่างๆ ที่บัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหลายกรณีด้วยกันเพื่อให้เกิดการคล่องตัวยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

1. สาระสำคัญของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ.2522 เพื่อให้เป็นศาลชั้นอุทธรณ์ พิพากษาพิพากษาคดีแรงงานซึ่งมีความแตกต่างจากอรรถคดีทั่วไป การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลแรงงานจะใช้วิธีไกล่เกลี่ยและ การระงับข้อพิพาทเป็นหลัก แต่หากคู่กรณี (นายจ้าง-ลูกจ้าง) ไม่สามารถตกลงกันได้ ศาลก็จะพิจารณาคัดสินชี้ขาดตามบัญญัติแห่งกฎหมาย โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมและความสงบเรียบร้อย ศาลแรงงานมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับการจ้างแรงงาน สิทธิหน้าที่ตามกฎหมายแรงงาน ซึ่งได้แก่กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน กฎหมายว่าด้วยประกันสังคม เป็นต้น รวมทั้งกรณีละเมิดระหว่างนายจ้างและลูกจ้างการพิจารณาคดีประกอบด้วยผู้พิพากษา 3 ฝ่าย คือ ผู้พิพากษาซึ่งเป็นข้าราชการฝ่ายตุลาการผู้พิพากษาสมทบฝ่ายนายจ้างและผู้พิพากษาสมทบฝ่ายลูกจ้าง จำนวนฝ่ายละเท่าๆ กัน ร่วมเป็นองค์คณะการพิจารณาพิพากษาคดี

2. อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแรงงาน

คดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งของศาลแรงงาน มาตรา 8 แห่ง พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแรงงานฯ คือ

2.1 คดีพิพาทเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามสัญญาจ้างแรงงานหรือข้อตกลงเกี่ยวกับสภาพการจ้าง

2.2 คดีพิพาทเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์กฎหมายว่าด้วยแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยการจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม หรือกฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน

2.3 กรณีที่จะต้องใช้สิทธิทางศาลตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานหรือกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์หรือกฎหมายว่าด้วยแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์

2.4 คดีอุทธรณ์คำวินิจฉัยของเจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานหรือของคณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์หรือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานตามกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ของคณะกรรมการ

เขตอำนาจของศาลแรงงาน

1. เขตอำนาจศาลแรงงานกลาง

ศาลแรงงานกลางมีเขตอำนาจตลอดกรุงเทพมหานคร จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรสาคร จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี และจังหวัดปทุมธานี ตาม พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแรงงานฯ มาตรา 5 ในระหว่างที่ ศาลแรงงานภาคยังมีได้เปิดทำการในท้องที่ใด ให้ศาลแรงงานกลางมีเขตอำนาจในท้องที่นั้นด้วย โจทก์จะยื่นคำฟ้องต่อศาลแรงงานกลางโดยตรงหรือยื่นฟ้องต่อศาลจังหวัดในท้องที่ที่มูลคดีเกิดขึ้นก็ได้ หากโจทก์จะยื่นฟ้องต่อศาลจังหวัดที่โจทก์หรือจำเลยมีภูมิลำเนาก็ได้ ให้ศาลจังหวัดนั้นแจ้งไปยังศาลแรงงานกลาง เมื่อศาลแรงงานกลางสั่งรับคดีนั้นไว้พิจารณาแล้ว ศาลแรงงานกลางจะออกไปนั่งพิจารณาพิพากษาคดี ณ ศาลจังหวัดที่มูลคดีเกิด หรือไปนั่งพิจารณาพิพากษาคดี ณ ศาลจังหวัดที่โจทก์หรือจำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ หากเห็นว่า การพิจารณาคดีในศาลนั้นๆ จะเป็นการสะดวก ตาม พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแรงงานฯ มาตรา 28, 33, 60

2. เขตอำนาจศาลแรงงานภาค

ตามมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานฯ ดังกล่าวบัญญัติว่า ให้จัดตั้งศาลแรงงานภาคขึ้น ซึ่งโดยผลแห่งบทบัญญัติดังกล่าวนี้ ในปัจจุบันจึงได้มีการออกพระราช

กฤษฎีกาจัดตั้งศาลแรงงานภาค 1 ถึงภาค 9 รวม 9 ภาค เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้มีอรรถคดีให้ได้รับการพิจารณาคดีอย่างทั่วถึง สะดวกรวดเร็วและไม่เสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางเกินสมควร

2.1 การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแรงงาน

ลักษณะพิเศษของการดำเนินคดีแรงงาน

2.1.1 การดำเนินคดีแรงงาน โจทก์และจำเลยไม่ต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียมใดๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะฟ้องการส่งหมาย การสืบพยาน หรือการบังคับคดี โดยเฉพาะการสืบพยานที่ศาลแรงงานเรียกมา ศาลจะเป็น ผู้จ่ายค่าป่วยการ ค่าพาหนะ และค่าเช่าที่พักให้แก่พยานเอง

2.1.2 การพิจารณาคดีแรงงาน ศาลจะกระทำด้วยความรวดเร็ว ฉะนั้น โจทก์และจำเลยจึงควรเตรียม พยานหลักฐาน (ถ้ามี) ให้พร้อมไว้และควรไปศาลตามกำหนดนัดทุกครั้ง เพื่อให้ศาลพิจารณาได้ทันที

2.1.3 การดำเนินคดีในศาลแรงงานนั้น ศาลจะพยายามไกล่เกลี่ยให้โจทก์และจำเลยได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันเสมอ ทั้งนี้เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายได้มีความเข้าใจอันดีกันต่อไป โดยไม่มีฝ่ายใดได้ชื่อว่าเป็นฝ่ายแพ้หรือฝ่ายชนะ โจทก์และจำเลยจึงควรเข้าใจ และให้ความร่วมมือกับวิธีการของศาลเช่นว่านี้ โดยละเสียซึ่งทิฐิมานะและพร้อมที่จะรับข้อเสนอที่สมควรของอีกฝ่ายหนึ่งหรือของศาลได้ตลอดเวลา

2.2 ขั้นตอนในการดำเนินคดี

2.2.1 นายจ้าง ลูกจ้าง ผู้มีสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายหรือผู้กระทำการแทน หากประสงค์จะเป็น โจทก์ฟ้องคดีก็อาจยื่นฟ้องโดยทำเป็นหนังสือหรือมาแถลงข้อหาด้วยวาจาต่อหน้าศาล

2.2.2 เมื่อศาลได้รับฟ้องไว้แล้ว จะกำหนดวันพิจารณาออกหมายเรียกจำเลย และนัด โจทก์ให้มาศาลในวันดังกล่าว

2.2.3 เมื่อจำเลยได้รับฟ้องไว้แล้ว จะยื่นคำให้การก่อนวันนัดพิจารณาหรือไปให้การในวันนัดทีเดียวก็ได้

2.2.4 ในวันนัดพิจารณา ทั้งสองฝ่ายต้องมาศาล ถ้าโจทก์ไม่มาศาลจะจำหน่ายคดี แต่ถ้าจำเลยไม่มา ศาลจะพิจารณาชี้ขาดตัดสินคดีของโจทก์ไปฝ่ายเดียว ในกรณีที่โจทก์และจำเลยมาพร้อมกัน ศาลจะพยายามไกล่เกลี่ยเพื่อให้โจทก์และจำเลยได้ตกลงกัน ถ้าตกลงกันไม่ได้ ก็จะกำหนดว่ามีประเด็นข้อพิพาทอย่างไรบ้าง พร้อมทั้งกำหนดให้โจทก์และจำเลยนำพยานหลักฐานมาสืบให้ปรากฏข้อเท็จจริง ต่อไป

2.2.5 ในการสืบพยาน ศาลจะดำเนินการติดต่อกัน ไปจนเสร็จคดีหากมีเหตุจำเป็นต้องเลื่อน ก็จะเลื่อนได้ครั้งหนึ่งไม่เกินเจ็ดวัน

2.2.6 เมื่อสืบพยานเสร็จแล้ว โจทก์และจำเลยอาจแถลงการณ์ด้วยวาจาเพื่อให้ศาลทราบถึงข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่สำคัญซึ่งได้นำสืบหรืออ้างอิงมา ศาลจะทำคำพิพากษาแล้วอ่านคำพิพากษานั้นโดยเร็ว ทั้งนี้ ภายในสามวันนับแต่วันสืบพยานเสร็จ

2.3 การอุทธรณ์คดีแรงงาน

คดีแรงงานนั้นอุทธรณ์ภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ศาลอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง จะอุทธรณ์ได้เฉพาะข้อกฎหมาย ซึ่งได้แก่การคัดค้านว่าตบตกกฎหมายที่ศาลแรงงานยกขึ้นอ้างอิงตีความ หรือนำมาปรับใช้กับเรื่องที่พิพาทกันอยู่นั้น ไม่ถูกต้อง ส่วนปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งได้แก่พฤติการณ์หรือพยานหลักฐานต่างๆ ของคดีว่ามีอยู่หรือเป็นอย่างไรนั้น จะอุทธรณ์ว่ามีอยู่หรือเป็นอย่างอื่นคิดไปจากศาลแรงงานวินิจฉัยไว้ไม่ได้

3. การยื่นฟ้อง

โจทก์หรือผู้ร้องอาจยื่นคำฟ้องหรือคำร้องเป็นหนังสือหรือแถลงข้อหาด้วยวาจาต่อศาลก็ได้ ในกรณีที่โจทก์หรือผู้ร้องแจ้งความประสงค์ว่าจะแถลงข้อหาด้วยวาจา ให้ผู้พิพากษาแห่งศาลแรงงานที่มีเขตอำนาจออกนั่งฟังคำแถลงด้วยวาจา และสอบถามเพิ่มเติมตามที่จำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม แล้วบันทึกรายการแห่งข้อหาไว้

การดำเนินการตามวรรคสอง เพื่อความสะดวกและรวดเร็ว ผู้พิพากษาอาจจัดให้โจทก์หรือผู้ร้องทำคำฟ้องหรือคำร้องเป็นหนังสือ โดยให้นิติกรศาลแรงงานเป็นผู้แนะนำหรือร่างคำฟ้องหรือคำร้องให้ก็ได้ ในกรณีคำฟ้องหรือคำร้องอ้างถึงเอกสารใดที่โจทก์หรือผู้ร้องจะอ้างเป็นพยานหลักฐานในประเด็นแห่งคดีโดยเอกสารนั้นอยู่ในความครอบครองของผู้อ้าง ให้ผู้อ้างแนบสำเนาเอกสารดังกล่าวมาด้วย เว้นแต่ผู้อ้างไม่สามารถกระทำได้

สำเนาเอกสารตามวรรคสี่ ให้หมายความรวมถึงวัตถุที่ใช้บันทึกข้อมูลหรือสื่อความหมายโดยวิธีอื่นนอกจากการเขียนและพิมพ์ด้วย

3.1 การยื่นฟ้องคดีที่ศาลจังหวัด

คดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลแรงงานภาค ถ้าโจทก์หรือผู้ร้องประสงค์จะยื่นคำฟ้องหรือคำร้องต่อศาลจังหวัดที่ตั้งอยู่ในเขตของศาลแรงงานภาค เพื่อความสะดวกและรวดเร็ว ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลหรือผู้พิพากษาแห่งศาลจังหวัดนั้นอาจจัดให้นิติกรหรือเจ้าพนักงานศาลแห่งศาลจังหวัดนั้นเป็นผู้แนะนำหรือร่างคำฟ้องหรือคำร้องให้ก็ได้

เมื่อโจทก์หรือผู้ร้องยื่นคำฟ้องหรือคำร้องต่อศาลจังหวัด ให้ผู้พิพากษาแห่งศาลจังหวัดรับส่งคำฟ้องหรือคำร้องที่โจทก์หรือผู้ร้องนำมายื่นหรือรายการแห่งคำฟ้องหรือคำร้อง

ที่บันทึกไว้ไปยังศาลแรงงานภาคที่คดีนั้นอยู่ในเขตอำนาจโดยเร็ว หากศาลแรงงานภาคส่งรับไว้พิจารณาก็ให้แจ้งคำสั่งพร้อมวันนัดพิจารณาไปยังศาลจังหวัดโดยเร็ว

การส่งคำฟ้องหรือคำร้องตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลจังหวัดส่งตามวิธีการในข้อ 5 แล้วจึงส่งต้นฉบับคำฟ้องหรือคำร้องไปยังศาลแรงงานภาคต่อไป

3.2 การฟ้องคดีอุทธรณ์คำวินิจฉัยของคณะกรรมการ

คดีอุทธรณ์คำวินิจฉัยของคณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์ คณะกรรมการแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ คณะกรรมการอุทธรณ์หรือคณะกรรมการกองทุนทดแทนตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ.2522 มาตรา 8 (4) หรือคดีอุทธรณ์คำวินิจฉัยของคณะกรรมการสวัสดิการแรงงาน คณะกรรมการกองทุนสงเคราะห์ลูกจ้าง คณะกรรมการความปลอดภัย อาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน หรือคดีอุทธรณ์ คำวินิจฉัยของคณะกรรมการอื่นที่มีกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลแรงงาน เพื่อความสะดวกและรวดเร็วให้โจทก์ฟ้องคณะกรรมการโดยตรงโดยไม่ต้องฟ้องกรมการเป็นรายบุคคลก็ได้ ในกรณีนี้คณะกรรมการจะมอบอำนาจให้กรรมการหรือบุคคลใดต่อผู้คดีแทนก็ได้

4. การกำหนดวันเวลาในการพิจารณา

เมื่อศาลส่งรับคำฟ้องหรือคำร้องแล้ว ให้ผู้พิพากษากำหนดวันเวลาในการพิจารณาคดีนั้นโดยเร็วแล้วแจ้งให้โจทก์หรือผู้ร้องทราบและสั่งให้มาศาล กับให้ออกหมายเรียกจำเลยหรือแจ้งผู้คัดค้านให้มาศาล ตามกำหนดวันเวลาดังกล่าว ในกรณีที่โจทก์หรือผู้ร้องมาศาล ศาลจะสั่งให้โจทก์หรือผู้ร้องลงชื่อรับทราบกำหนดนัดแทนการส่งคำสั่งเรียกก็ได้

การกำหนดวันตามวรรคหนึ่ง ไม่ควรให้เกินสิบห้าวันนับแต่วันส่งรับคดีไว้พิจารณา เว้นแต่มีเหตุจำเป็นที่ไม่อาจกำหนดให้เร็วกว่านั้นได้ เมื่อศาลส่งรับคำฟ้องหรือคำร้องและกำหนดวันเวลาในการพิจารณาแล้ว ให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลแรงงานกลาง อธิบดีผู้พิพากษาศาลแรงงานภาค หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแรงงานจังหวัด แล้วแต่กรณี กำหนดตัวผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบโดยเร็ว ให้ผู้อำนวยการศาลเป็นผู้ออกหนังสือเชิญผู้พิพากษาสมทบมานั่งพิจารณาคดี ในกรณีรีบด่วนจะติดต่อเชิญทางโทรศัพท์หรือโดยวิธีอื่นตามวิธีการในข้อ 5 ก็ได้

หากผู้พิพากษาสมทบคนใดที่อธิบดีผู้พิพากษาศาลแรงงานกลางหรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลแรงงานภาค หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแรงงานจังหวัด แล้วแต่กรณี กำหนดตัวให้นั่งพิจารณาคดี มีความจำเป็นจะมาศาลไม่ได้ ให้ผู้อำนวยการติดต่อเชิญผู้พิพากษาสมทบซึ่งได้กำหนดสำรองไว้สำหรับคดีนั้น ถ้าไม่มีการกำหนดผู้พิพากษาสมทบสำรองไว้ ก็ให้รับรายงานอธิบดีผู้พิพากษาศาลแรงงานกลาง หรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลแรงงานภาค หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแรงงานจังหวัด แล้วแต่กรณี เพื่อกำหนดตัวผู้พิพากษาสมทบคนอื่นแทน

5. การยื่นคำให้การ

เมื่อจำเลยหรือผู้คัดค้านได้รับหมายเรียกให้มาศาล จำเลยหรือผู้คัดค้านจะยื่นคำให้การหรือคำคัดค้านเป็นหนังสือก่อนวันเวลาที่ศาลนัดให้มาศาลตามข้อ 13 วรรคหนึ่ง ก็ได้ ในกรณีที่จำเลยหรือผู้คัดค้านประสงค์จะยื่นคำให้การหรือคำคัดค้านเป็นหนังสือ เมื่อถึงวันที่ศาลนัดให้มาศาลตามข้อ 13 วรรคหนึ่ง ถ้าจำเลยหรือผู้คัดค้านยังไม่ได้ยื่นคำให้การหรือคำคัดค้านเป็นหนังสือ ให้ศาลสอบถามจำเลยหรือผู้คัดค้านว่าประสงค์จะยื่นคำให้การหรือคำคัดค้านหรือไม่ ถ้าจำเลยหรือผู้คัดค้านแจ้งความประสงค์ว่าจะให้การหรือคัดค้านด้วยวาจา ให้ศาลบันทึกคำให้การหรือคำคัดค้านด้วยวาจานั้นให้ปรากฏในรายงานกระบวนการพิจารณาหรือบันทึกในแบบพิมพ์คำให้การของศาลยุติธรรมก็ได้ หรือถ้าจำเลยหรือผู้คัดค้านประสงค์จะยื่นคำให้การหรือคำคัดค้านเป็นหนังสือ ก็ให้ยื่นโดยเร็ว แต่ถ้าจำเลยหรือผู้คัดค้านไม่ยอมให้การหรือไม่ประสงค์จะยื่นคำคัดค้าน ให้ศาลบันทึกไว้ให้ปรากฏในรายงานกระบวนการพิจารณา

ในกรณีที่จำเลยหรือผู้คัดค้านให้การต่อสู้ว่าไม่เข้าใจคำฟ้องหรือคำร้องในส่วนใด ศาลอาจมีคำสั่งให้โจทก์หรือผู้ร้องแก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้องหรือคำร้องโดยอธิบายรายละเอียดในส่วนนั้นให้ชัดเจน และจำเลยหรือผู้คัดค้านมีสิทธิแก้ไขเพิ่มเติมคำให้การหรือคำคัดค้านในส่วนคำฟ้องหรือคำร้องที่แก้ไขเพิ่มเติมนั้นได้ ในกรณีคำให้การหรือคำคัดค้านขัดกันหรือไม่ขัดแย้ง ศาลอาจสอบถามจำเลยหรือผู้คัดค้านว่าจะให้การต่อสู้ไปในทางใด และบันทึกในรายงานกระบวนการพิจารณาหรืออาจมีคำสั่งให้จำเลยหรือผู้คัดค้านทำคำให้การหรือคำคัดค้านมาใหม่ก็ได้

ความในวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้ใช้บังคับแก่ฟ้องแย้งและคำให้การแก้ฟ้องแย้ง โดยอนุโลม ในกรณีคำให้การหรือคำคัดค้านอ้างถึงเอกสารใดที่จำเลยหรือผู้คัดค้านประสงค์จะอ้างเป็นพยานหลักฐานในประเด็นแห่งคดี โดยเอกสารนั้นอยู่ในความครอบครองของผู้อ้าง ให้ผู้อ้างแนบสำเนาเอกสารดังกล่าวมาด้วย เว้นแต่ผู้อ้างไม่สามารถกระทำได้

สำเนาเอกสารตามวรรคหนึ่ง ให้หมายความรวมถึงวัตถุที่ใช้บันทึกข้อมูลหรือสื่อความหมายโดยวิธีอื่นนอกจากการเขียนและพิมพ์ด้วย

5.1 การแต่งตั้งผู้แทนในการดำเนินคดี

5.1.1 ในกรณีที่โจทก์หลายคนประสงค์จะฟ้องคดีหรือกำลังดำเนินคดีในศาลแรงงาน เมื่อศาลเห็นสมควรหรือมีความจำเป็นเนื่องจาก โจทก์คนใดคนหนึ่งหรือผู้ที่เกี่ยวข้องร้องขอ ศาลอาจกำหนดให้โจทก์เหล่านั้นแต่งตั้งโจทก์ด้วยกันคนหนึ่งหรือหลายคนเป็นผู้แทนในการดำเนินคดีก็ได้ จำนวนผู้แทนในการดำเนินคดี ให้ศาลฟังความเห็นของโจทก์เท่าที่มาศาลในวันนั้น และกำหนดจำนวนตามที่ศาลเห็นสมควร

5.1.2 วิธีการแต่งตั้งผู้แทนในการดำเนินคดี ให้ดำเนินการดังนี้

5.1.2.1 ในกรณีที่มีการยื่นคำฟ้องหรือมาแถลงข้อหาด้วยวาจาและมีบันทึกแสดงการแต่งตั้งให้โจทก์คนใดคนหนึ่งหรือหลายคนดำเนินคดีแทน โดยมีรายชื่อและลายมือชื่อโจทก์ทั้งหมดแนบหรือแสดงต่อศาล โดยใช้แบบพิมพ์ รง.5 ทำข้อกำหนดคดีหรือเอกสารอื่นใด หากศาลเชื่อว่าเป็นบันทึกแสดงการแต่งตั้งที่แท้จริงให้ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งตามบันทึกดังกล่าวเป็นผู้แทนในการดำเนินคดี หรือ

5.1.2.2 ในกรณีที่มิได้ดำเนินการตาม (1) ให้โจทก์ที่มาศาลตกลงเลือกระหว่างกันเอง หากไม่อาจตกลงกันได้ ศาลอาจกำหนดให้โจทก์ที่มาศาลในวันนั้นเลือกโดยการลงคะแนนเสียงหรือโดยวิธีอื่นตามที่ศาลเห็นสมควร โดยให้โจทก์ที่ได้รับเลือกเป็นผู้แทนในการดำเนินคดี

5.1.2.3 เมื่อได้แต่งตั้งผู้แทนในการดำเนินคดีแล้ว หากต่อมาจำนวนโจทก์เพิ่มขึ้น ศาลอาจกำหนดให้โจทก์ที่เพิ่มขึ้นนั้นแต่งตั้งให้ผู้แทนในการดำเนินคดีที่ได้แต่งตั้งไว้เดิมเป็นผู้แทนในการดำเนินคดีสำหรับโจทก์ที่เพิ่มขึ้นก็ได้ การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของจำนวนโจทก์ไม่เป็นเหตุที่จะร้องขอให้เปลี่ยนแปลงจำนวนผู้แทนในการดำเนินคดีที่ได้แต่งตั้งไว้ เว้นแต่จะมีพฤติการณ์พิเศษ

5.1.2.4 ผู้แทนในการดำเนินคดีมีอำนาจดำเนินการแทนโจทก์ทุกคนตั้งแต่เริ่มคดีหรือตั้งแต่ได้รับแต่งตั้ง แล้วแต่กรณี และให้ถือว่าการกระทำของผู้แทนในการดำเนินคดีดังกล่าวผูกพันโจทก์ทุกคนอำนาจของผู้แทนในการดำเนินคดีตามวรรคหนึ่ง ให้รวมถึงการแต่งตั้งทนายความ การยอมรับตามที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเรียกร้อง การถอนฟ้อง การประนีประนอมยอมความ การสละสิทธิหรือใช้สิทธิในการอุทธรณ์ หรือในการขอให้พิจารณาคดีใหม่ หรือการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นบังคับคดีด้วย

5.1.2.5 โจทก์คนหนึ่งคนใดจะถอนผู้แทนในการดำเนินคดีที่ตนแต่งตั้งไว้ก็ได้ โดยแถลงต่อศาลและแจ้งให้ผู้แทนในการดำเนินคดีทราบ ผู้แทนในการดำเนินคดีจะถอนตัวจากการเป็นตัวแทนในการดำเนินคดีของโจทก์คนใดก็ได้เมื่อแจ้งเป็นหนังสือให้โจทก์นั้นทราบและได้รับอนุญาตจากศาลแล้ว

5.1.2.6 ในกรณีที่ผู้แทนในการดำเนินคดีบางคนตายหรือถอนตัวโดยได้รับอนุญาตจากศาล หากยังมีผู้แทนในการดำเนินคดีอื่นและสามารถดำเนินคดีแทนโจทก์ได้ ศาลจะไม่จัดให้มีการแต่งตั้งผู้แทนในการดำเนินคดีแทนผู้นั้นก็ได้

5.1.2.7 ในคดีที่มีจำเลยหลายคน ศาลอาจกำหนดให้จำเลยเหล่านั้นแต่งตั้งจำเลยด้วยกันคนหนึ่งหรือหลายคนเป็นผู้แทนในการดำเนินคดีก็ได้ ทั้งนี้ ให้นำข้อ 19 ถึงข้อ 24 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

5.2 การใกล้เคียง

5.2.1 ในระหว่างการพิจารณาเพื่อประโยชน์ในการประนีประนอมยอมความ ศาลแรงงานอาจสั่งให้คู่ความไปพบผู้ประนีประนอม หรือบุคคลอื่นตามที่อธิบดีผู้พิพากษาศาลแรงงานกลาง อธิบดีผู้พิพากษาศาลแรงงานภาค หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแรงงานจังหวัดมอบหมายก็ได้

5.2.2 ในกรณีที่คู่ความตกลงกันได้ ให้นิติกรศาลแรงงานช่วยเหลือคู่ความในการจัดทำคำร้องขอถอนฟ้องหรือสัญญาประนีประนอมยอมความ แล้วรีบนำเสนอศาลเพื่อพิจารณาในกรณีที่คู่ความตกลงกันไม่ได้ ให้รายงานให้ศาลทราบเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป

5.3 การสืบพยาน

5.3.1 การพิจารณาคดีในศาลแรงงาน ให้ศาลมีอำนาจแสวงหาข้อเท็จจริงจากพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ หรือพยานหลักฐานอื่นใดนอกเหนือจากพยานหลักฐานที่คู่ความอ้างอิงได้ตามที่ศาลเห็นสมควร

5.3.2 ในการสืบพยานไม่ว่าจะเป็นพยานที่คู่ความฝ่ายใดอ้าง หรือพยานที่ศาลเรียกมาเอง ให้ศาลเป็นผู้ซักถามคู่ความหรือทนายความจะซักถามพยานได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล การถามพยานของคู่ความ ในกรณีที่ศาลเห็นสมควรจะอนุญาตให้คู่ความใช้คำถามนำก็ได้

5.3.3 ในการที่จะให้ได้ความแจ่มชัดในข้อเท็จจริงแห่งคดี ศาลอาจมอบหมายให้นิติกรศาลแรงงานไปตรวจสอบสถานที่ บุคคลหรือสิ่งอื่นใดเพื่อประกอบการพิจารณาได้ โดยนิติกรต้องบันทึกการตรวจสอบ การให้ถ้อยคำของบุคคลหรือพยานในการตรวจสอบเสนอต่อศาลด้วย ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลแจ้งวัน เวลา และสถานที่ที่จะไปตรวจสอบให้คู่ความทราบล่วงหน้าเพื่อเปิดโอกาสให้คู่ความมีสิทธิคัดค้านหรือโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าว โดยคู่ความจะไปร่วมตรวจสอบด้วยหรือไม่ก็ได้

5.3.4 ในการสืบพยานของศาล หากศาลเห็นว่าคดีใดมีข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ ศาลจะมีคำสั่งให้งดการสืบพยานเสียก็ได้

5.3.5 ก่อนที่ศาลแรงงานอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมศาลอาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร ซึ่งรวมทั้งการเรียกพยานที่สืบแล้วมาสืบใหม่ด้วย โดยไม่ต้องมีฝ่ายใดร้องขอ

5.3.6 ในการสืบพยานศาลจะออกคำสั่งให้มีการบันทึกเสียง ภาพ หรือเสียงและภาพตลอดเวลาหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของการสืบพยานเพื่อเป็นหลักฐานประกอบสำนวนคดีก็ได้

6. ผู้พิพากษาในศาลแรงงาน

คดีแรงงานในศาลแรงงานพิจารณาพิพากษาโดยผู้พิพากษาระบบไตรภาคี คือมีผู้พิพากษาศาลแรงงาน ผู้พิพากษาสมทบฝ่ายนายจ้าง ผู้พิพากษาสมทบฝ่ายลูกจ้าง นอกจากนั้น

บุคลากรที่สำคัญอันเป็นองค์ประกอบอีกประการหนึ่งของการพิจารณาคดีแรงงานคือ ผู้ประนีประนอมประจำศาลแรงงาน

6.1 ผู้พิพากษา

ในศาลแรงงานกลางและศาลแรงงานภาค ให้มีอธิบดีผู้พิพากษาศาลละหนึ่งคน กับให้มีรองอธิบดีผู้พิพากษาศาลละหนึ่งคน และในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในทางราชการ คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม โดยความเห็นชอบของประธานศาลฎีกาจะกำหนดให้มีรองอธิบดีผู้พิพากษามากกว่าหนึ่งคนแต่ไม่เกินสามคนก็ได้

นอกจากนั้น แต่งตั้งผู้พิพากษาศาลแรงงานจากราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมและเป็นผู้มีความรู้และความเข้าใจในปัญหาแรงงาน

6.2 ผู้พิพากษาสมทบฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้าง

ในศาลแรงงาน ให้มีผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบตามจำนวนที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรมกำหนดตามความจำเป็นเพื่อประโยชน์ในทางราชการของแต่ละศาล โดยเฉพาะผู้พิพากษาสมทบฝ่ายนายจ้างและผู้พิพากษาสมทบฝ่ายลูกจ้างให้มีจำนวนฝ่ายละเท่าๆ กัน

6.3 แต่งตั้งผู้พิพากษาสมทบจากบุคคลซึ่งคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมคัดเลือกจากบัญชีรายชื่อผู้แทนฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้างโดย

6.3.1 ให้สมาคมนายจ้างกับรัฐวิสาหกิจและสหภาพแรงงานเสนอชื่อผู้แทนฝ่ายตนต่ออธิบดีกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเพื่อตรวจสอบคุณสมบัติตามมาตรา 14/1 (5) และ (6) แล้วให้อธิบดีกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจัดให้มีการเลือกตั้งผู้แทนฝ่ายสมาคมนายจ้างกับรัฐวิสาหกิจและฝ่ายสหภาพแรงงานให้ได้จำนวนไม่เกินสองเท่าของจำนวนที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรมกำหนดและเสนอบัญชีรายชื่อดังกล่าวต่อเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม หรือในกรณีไม่มีสมาคมนายจ้างหรือสหภาพแรงงาน ซึ่งจดทะเบียนที่ตั้งสำนักงานไว้ในเขตศาลแรงงานใด หรือมีอยู่เป็นจำนวนน้อย นอกจากสมาคมนายจ้างกับรัฐวิสาหกิจและสหภาพแรงงาน ถ้ามี แล้วให้ที่ประชุมผู้แทนฝ่ายนายจ้างของสถานประกอบกิจการ และที่ประชุมผู้แทนฝ่ายลูกจ้างของสถานประกอบกิจการซึ่งอยู่ในเขตศาลแรงงานนั้น แต่ละฝ่ายเสนอชื่อผู้แทนฝ่ายตน และ

6.3.2 ให้กระทรวงแรงงาน หรือคณะกรรมการหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับแรงงาน ตามประกาศของคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม เสนอชื่อผู้แทนฝ่ายนายจ้างหรือผู้แทนฝ่าย ลูกจ้างต่ออธิบดีกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายเพื่อตรวจสอบ คุณสมบัติตามมาตรา 14/1 (7) และให้อธิบดีกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานหรือผู้ที่ได้รับ มอบหมายจัดให้มีการประชุมและเลือกกันเองของผู้แทนฝ่ายนายจ้างและผู้แทนฝ่ายลูกจ้างให้ได้ จำนวนไม่เกินสองเท่าของจำนวนที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบ บริหารราชการศาลยุติธรรมกำหนดและเสนอบัญชีรายชื่อดังกล่าวต่อเลขาธิการสำนักงาน

ศาลยุติธรรม ทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม กำหนด โดยคำนึงถึงการกระจายโอกาสให้แก่ตัวแทนของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องด้านแรงงาน ระเบียบ ดังกล่าวเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้ บุคคลที่ได้รับการเสนอชื่อเพื่อ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นผู้พิพากษาสมทบต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

6.3.2.1 มีสัญชาติไทย

6.3.2.2 มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบปีบริบูรณ์ในวันที่ได้มีการเสนอชื่อ ผู้แทนฝ่ายนายจ้างหรือผู้แทนฝ่ายลูกจ้าง

6.3.2.3 มีภูมิลำเนาหรือสถานที่ทำงานอยู่ในเขตศาลแรงงานนั้นไม่ น้อยกว่าหนึ่งปีนับถึงวันที่ได้มีการเสนอชื่อ

3.2.2.4 สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า เว้นแต่เคยเป็นผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงาน

3.2.2.5 ในวันที่ได้มีการเสนอชื่อผู้แทนฝ่ายนายจ้างนั้น ในกรณีที่ สมาคมนายจ้างหรือรัฐวิสาหกิจเป็นผู้เสนอ ต้องเป็นกรรมการสมาคมนายจ้างมาแล้วไม่น้อยกว่า สองปีและสมาคมนายจ้างนั้น ได้จดทะเบียนที่ตั้งสำนักงานในเขตศาลแรงงานนั้น หรือเป็นฝ่าย บริหารของรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์มาแล้วไม่น้อยกว่าสองปี แล้วแต่กรณี หรือในกรณีที่ประชุมผู้แทนฝ่ายนายจ้างของสถานประกอบกิจการเป็นผู้เสนอ ผู้ ได้รับการเสนอชื่อต้องเป็นเจ้าของสถานประกอบกิจการหรือลูกจ้างของสถานประกอบกิจการซึ่งมี อำนาจหน้าที่ทำการแทนนายจ้างสำหรับกรณีการจ้าง การให้บำเหน็จ การลดค่าจ้าง หรือการเลิกจ้าง และสถานประกอบกิจการดังกล่าวอยู่ในเขตศาลแรงงานนั้น

3.2.2.6 ในวันที่ได้มีการเสนอชื่อผู้แทนฝ่ายลูกจ้าง นั้น ในกรณีที่ สหภาพแรงงานเป็นผู้เสนอ ต้องเป็นกรรมการสหภาพแรงงานมาแล้วไม่น้อยกว่าสองปีและสหภาพ แรงงานนั้น ได้จดทะเบียนที่ตั้งสำนักงานในเขตศาลแรงงานนั้น หรือในกรณีที่ประชุมผู้แทนฝ่าย

ลูกจ้างของสถานประกอบการเป็นผู้เสนอ ผู้ได้รับการเสนอชื่อต้องเป็นลูกจ้างของสถานประกอบการ
กิจการซึ่งอยู่ในเขตศาลแรงงานนั้น

6.2.2.7 ในวันที่ได้มีการเสนอชื่อผู้แทนฝ่ายนายจ้างหรือผู้แทนฝ่ายลูกจ้าง
นั้น ในกรณีที่กระทรวงแรงงานหรือคณะกรรมการหรือองค์กรที่เกี่ยวกับแรงงาน เป็นผู้เสนอชื่อ
ผู้แทนฝ่ายนายจ้างหรือผู้แทนฝ่ายลูกจ้าง ผู้ได้รับการเสนอชื่อต้องมีคุณสมบัติตาม (5) หรือ (6)
แล้วแต่กรณี

6.2.2.8 เป็นผู้มีความเลื่อมใสในการปกครองตามระบอบ
ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

6.2.2.9 ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถ คนเสมือน
ไร้ความสามารถ คนวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือน มีจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นผู้พิพากษาสมทบ หรือ
เป็นโรคที่ระบุไว้ในระเบียบของคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบ
ราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

6.2.2.10 ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษ
จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

6.2.2.11 ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดตาม
กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยแรงงาน
รัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยการจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน กฎหมายว่าด้วย
การประกันสังคม หรือกฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน เว้นแต่พ้นโทษมาแล้วไม่น้อยกว่าสองปีหรือพ้น
ระยะเวลาที่ศาลได้กำหนดในการรอกการลงโทษแล้ว

6.2.2.12 ไม่เคยต้องคำสั่งของศาลถึงที่สุดให้ทรัพย์สินตกเป็นของ
แผ่นดินและศาลไม่ได้สั่งคืนทรัพย์สินตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

6.2.2.13 ไม่เป็นข้าราชการการเมือง กรรมการหรือผู้ดำรงตำแหน่งที่
รับผิดชอบในการบริหารพรรคการเมือง ที่ปรึกษาพรรคการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมือง
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร สมาชิกสภาท้องถิ่น
ผู้บริหารท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งหรือการแต่งตั้ง หรือทนายความ

6.2.2.14 ไม่เคยถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ
หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ

6.2.2.15 ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรม
อันดี

6.2.2.16 ไม่เคยพ้นจากตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบตามมาตรา 15 (6) ก่อนที่ผู้พิพากษาสมทบจะเข้ารับตำแหน่งนั้น จะต้องผ่านการอบรมความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับศาลแรงงาน อำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการดำรงตนในฐานะเป็นผู้พิพากษาสมทบตามหลักเกณฑ์และวิธีการ ที่คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรมกำหนด และจะต้องเข้าพิธีปฏิญาณตนต่อหน้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลแรงงานกลางหรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลแรงงานภาค ซึ่งตนจะเข้าสังกัดแล้วแต่กรณีว่าจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและเที่ยงธรรมโดยไม่ผูกพันตนว่าเป็นฝ่ายนายจ้างหรือลูกจ้างและรักษาความลับในราชการ

ผู้พิพากษาสมทบบัณฑิตมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 3 ปี ในการมาปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาสมทบนั้น ให้ถือว่าวันที่มาปฏิบัติหน้าที่เป็นวันทำงานให้แก่ นายจ้างของผู้พิพากษาสมทบนั้น ผู้พิพากษาสมทบจะพ้นจากตำแหน่ง ต่อเมื่อออกตามวาระ ตาย ลาออก ขาดคุณสมบัติหรือเข้าลักษณะต้องห้ามอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กฎหมายกำหนด ต้องคำพิพากษา หรือคำสั่งถึงที่สุดให้จำคุก ขาดการปฏิบัติหน้าที่ตามที่กำหนดถึงสามครั้งติดต่อกัน โดยไม่มีเหตุ อันสมควร ประพฤติตนไม่เหมาะสมแก่การเป็นผู้พิพากษาสมทบ เมื่อผู้พิพากษาสมทบได้รับ มอบหมายให้ร่วมเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีแล้ว จะต้องร่วมนั่งพิจารณาพิพากษาคดีนั้น จนเสร็จ เว้นแต่มีเหตุจำเป็น ไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ในการมาปฏิบัติหน้าที่นั้น ผู้พิพากษาสมทบ จะได้รับค่าป่วยการ ค่าพาหนะ ค่าเช่าที่พัก และค่าตอบแทนอย่างอื่นตามที่กฎหมายกำหนด

7. ผู้ประนีประนอมประจำศาลแรงงาน

ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาด้วยการไต่ถาม พ.ศ.2554 ให้ความหมาย ของคำว่า “ผู้ประนีประนอม” หมายถึง บุคคลหรือคณะบุคคลที่มีอำนาจดำเนินการไต่ถามคดีตาม ข้อกำหนด

การดำเนินการไต่ถามคดีนั้น อาจเกิดจากกรณีที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ และคู่ความฝ่ายอื่นตกลงให้มีการไต่ถาม ซึ่งศาลยุติธรรมได้จัดตั้งศูนย์ไต่ถามคดีประจำศาลไว้เพื่อ ช่วยดำเนินการให้ตามความประสงค์ของประชาชนที่เป็นคู่ความในคดี

การไต่ถามคดีนั้น อาจดำเนินการ โดยผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะหรือผู้พิพากษา ที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการไต่ถามคดีหรือผู้ประนีประนอมประจำศาลนั้นๆ

ในกรณีที่ต้องดำเนินการไต่ถามคดี ผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์คณะ ผู้พิพากษา อาจแต่งตั้งผู้ประนีประนอมเพื่อช่วยเหลือศาลในการไต่ถามคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็ได้ ให้ผู้ประนีประนอมที่ได้รับการแต่งตั้งดำเนินการไต่ถามคดีตามข้อกำหนดนี้ ในการแต่งตั้ง

ผู้ประนีประนอม ผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษา พึงคำนึงถึงความเหมาะสมของบุคคลนั้นและความพอใจของกลุ่มความเท่าที่จะพึงกระทำได้

ผู้ประนีประนอมจะได้รับการขึ้นทะเบียน ในเรื่องนี้มีกำหนดไว้ในข้อที่ 51 ว่า ผู้ขอขึ้นทะเบียนผู้ประนีประนอมต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้ (1) มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบปีบริบูรณ์ (2) เป็นผู้สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีและมีประสบการณ์ในการทำงานมาไม่น้อยกว่าห้าปี หรือเป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงานสาขาต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์แก่การไกล่เกลี่ยไม่น้อยกว่าสิบปี (3) เป็นผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรเทคนิคหรือวิธีการไกล่เกลี่ยที่สำนักงานศาลยุติธรรมจัด หรือรับรอง (4) มีประสบการณ์ปฏิบัติงานด้านการไกล่เกลี่ยในศาลหรือในสำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรมไม่น้อยกว่าสิบคดี (5) เป็นผู้มีความพร้อมที่จะอุทิศเวลาปฏิบัติหน้าที่ผู้ประนีประนอมประจำศาล (6) ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี (7) ไม่เป็นผู้ประกอบอาชีพหรือวิชาชีพหรือกระทำกิจการใดอันอาจกระทบกระเทือนถึงการ ปฏิบัติหน้าที่ผู้ประนีประนอมประจำศาลหรืออาจเสื่อมเสียถึงเกียรติศักดิ์แห่งสถาบันศาลยุติธรรม (8) ไม่เป็นผู้มีหนี้สินส่วนตัว (9) ไม่เป็นบุคคลที่ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือน ไร้ความสามารถ หรือจิตพินเพื่อน ไม่สมประกอบ (10) ไม่เป็นผู้เคยรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำ โดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ (11) ไม่เป็นข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ ศาลยุติธรรม (12) ไม่เป็นผู้พิพากษาสมทบตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดี เยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่าง ประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2539 และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ.2522

ผู้ประนีประนอมจะพ้นจากหน้าที่ในคดีที่ได้รับแต่งตั้งในกรณีดังต่อไปนี้ (1) ขอลถอนตัว โดยได้รับความเห็นชอบจากผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษาที่แต่งตั้ง (2) ถูกจำหน่ายชื่อออกจากทะเบียนผู้ประนีประนอมประจำศาล (3) ผู้รับผิดชอบราชการศาลหรือองค์คณะผู้พิพากษาที่แต่งตั้งผู้ประนีประนอมมีคำสั่งถอดถอน เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงว่า (ก) มีเหตุอันควรสงสัยถึงความ เป็นกลางในการทำหน้าที่ผู้ประนีประนอม (ข) บกพร่องต่อหน้าที่หรือละเลยไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ผู้ ประนีประนอม (ค) ประพฤติตนไม่เหมาะสมแก่การเป็นผู้ประนีประนอม (ง) กระทำหรือละเว้น กระทำการตามหน้าที่ของผู้ประนีประนอม โดยจงใจหรือประมาท เลินเล่อจนเป็นเหตุให้คู่ความ เสียหาย (4) เมื่อมีเหตุที่ผู้ประนีประนอมมีลักษณะต้องห้ามตามข้อ 51 (6) (9) (10) และ (11)

การสิ้นสุดความเป็นผู้ประนีประนอมและต้องจำหน่ายชื่อออกจากทะเบียน ผู้ประนีประนอมเมื่อ (1) ตาย (2) ลาออก (3) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามข้อ 51 (4)

ขาดการปฏิบัติหน้าที่ตามที่กำหนดถึงสามครั้งติดต่อกันโดยไม่มีเหตุอันสมควร (5) มีคำสั่งถอดถอน (6) กระทำผิดหรือฝ่าฝืนต่อจริยธรรมของผู้ประนีประนอมอย่างร้ายแรง

สำหรับคดีแรงงานนั้น โดยทั่วไป ผู้ประนีประนอมประจำศาลแรงงานมีลักษณะที่ เช่นเดียวกับผู้ประนีประนอมประจำศาลอื่น เพียงแต่ในบทบัญญัติของการพิจารณาคดีแรงงานนั้น กำหนดให้ต้องมีการไกล่เกลี่ยในทุกคดี โดยในมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานฯ บัญญัติว่า เมื่อโจทก์และจำเลยมาพร้อมกันแล้ว ให้ศาลแรงงานไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกัน โดยให้ถือว่าคดีแรงงานมีลักษณะพิเศษอันควรระงับ ลงได้ด้วยความเข้าใจอันดีต่อกัน เพื่อที่ทั้งสองฝ่ายจะได้มีความสัมพันธ์กันต่อไป ในเรื่องนี้ตามบท กฎหมายดังกล่าวให้ความสำคัญกับการระงับข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ย โดยทุกคดีจะต้องเริ่มต้น ด้วยการไกล่เกลี่ย และศาลแรงงานจะต้องไกล่เกลี่ยให้คู่ความตกลงกันทุกเวลาที่คดียังไม่เสร็จสิ้น หากคดีใดมิได้มีการไกล่เกลี่ยแล้วจะถือว่าการพิจารณาคดีนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ซึ่งนอกจากตัวบทกฎหมายดังกล่าวแล้ว ยังมีข้อกำหนดของศาลแรงงานซึ่งออก โดยอธิบดีผู้พิพากษาศาลแรงงานกลาง วางข้อกำหนดเพิ่มเติมดังนี้ ในระหว่างการพิจารณาเพื่อประโยชน์ ในการประนีประนอมยอมความ ศาลแรงงานอาจสั่งให้คู่ความไปพบผู้ประนีประนอมเพื่อไกล่เกลี่ย ก็ได้ดังนี้ จึงเห็นได้ว่าผู้ประนีประนอมยอมความมีบทบาทสำคัญนับตั้งแต่คดีเริ่มต้น และถือว่าเป็น อีกหนึ่งทางเลือกในการทำให้ข้อพิพาทระงับไปด้วยดี

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญ

การมีส่วนร่วมของประชาชนตามรัฐธรรมนูญอันเป็นหลักสำคัญอย่างมากเนื่องจากรัฐธรรมนูญนั้นเป็นกฎหมายสูงสุดซึ่งจะมีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนกำหนดไว้โดยมักจะเป็นหลักการกว้างๆ ที่กล่าวให้สิทธิเหล่านั้นไว้สำหรับกรณีมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น จากการศึกษาพบว่ารัฐธรรมนูญที่ให้สิทธิเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนปีพุทธศักราช 2560 คือ

1. การมีส่วนร่วมในการให้ความเห็น

บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของ บุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของ ประชาชน เสรีภาพทางวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง แต่การใช้เสรีภาพนั้นต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของ ปวงชนชาวไทยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และต้องเคารพและไม่ปิดกั้นความเห็นต่างของบุคคลอื่น

2. การมีส่วนร่วมในการรับรู้บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

2.1 ได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

2.2 เสนอเรื่องราวร้องทุกข์ต่อหน่วยงานของรัฐและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว

2.3 ฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ

3. การมีส่วนร่วมในการสื่อสาร

บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารถึงกันไม่ว่าในทางใดๆ การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกัน รวมทั้งการกระทำด้วยประการใดๆ เพื่อให้ล่วงรู้หรือได้มาซึ่งข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกันจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

4. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

อนุรักษ์ พื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วม ในการดำเนินการด้วย

5. รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังต่อไปนี้

5.1 ส่งเสริม สนับสนุน และให้ความรู้แก่ประชาชนถึงอันตรายที่เกิดจากการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน และจัดให้มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันและจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบดังกล่าวอย่างเข้มงวด รวมทั้งกลไกในการส่งเสริม ให้ประชาชนรวมตัวกันเพื่อมีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้ความรู้ต่อต้าน หรือชี้เบาะแส โดยได้รับความคุ้มครอง จากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

5.2 อนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา พื้นฟู บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุล และยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการ และได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติ

5.3 ดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ รวมทั้งส่งเสริม ให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน ในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการกำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษา ดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติซึ่งอย่างน้อย ต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดการแผนการศึกษาแห่งชาติ และการดำเนินการและตรวจสอบการดำเนินการ ให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติด้วย การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี

5.4 ดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง เสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค และ

ส่งเสริม และสนับสนุนให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนไทยให้เกิดประโยชน์สูงสุด บริการสาธารณสุขตามวาระหนึ่ง ต้องครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพการควบคุม และป้องกันโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพด้วย รัฐต้องพัฒนาการบริการสาธารณสุขให้มีคุณภาพและมีมาตรฐานสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

5.5 ดำเนินการให้มีการศึกษา และประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟัง ความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการ หรืออนุญาตตามที่กฎหมายบัญญัติ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐ ก่อนการดำเนินการ หรืออนุญาตตามวาระหนึ่ง ในการดำเนินการหรืออนุญาตตามวาระหนึ่ง รัฐต้องระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพน้อยที่สุด และต้องดำเนินการให้มีการเยียวยา ความเดือดร้อนหรือเสียหายให้แก่ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและโดยไม่ชักช้า

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม

ในส่วนอำนาจตุลาการนั้น ได้มีการให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทด้วยเช่นกัน ในหลายรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในอำนาจตุลาการนั้น มีความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการดำเนินคดีในชั้นพิจารณาพิพากษาคดีของศาล ซึ่งในปัจจุบันยังมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในชั้นนี้อยู่ไม่มากนัก อาทิเช่น การมีบทบาทในการร่วมพิจารณาพิพากษาคดีในรูปแบบของผู้พิพากษาสมทบ การช่วยไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนับตั้งแต่เป็นคดีความในรูปแบบของผู้ประนีประนอม การไปเป็นพยานศาลอันเป็นการทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองดี เป็นต้น

ในบทวิจยนี้จะขอกกล่าวถึงเฉพาะการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้พิพากษาสมทบและผู้ประนีประนอมในศาลแรงงาน

1. ผู้พิพากษาสมทบและผู้ประนีประนอม

สำหรับผู้พิพากษาสมทบนั้น โดยหลักทั่วไปถือเป็นการที่ให้บุคคลทั่วไปที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญพิเศษหรือประสบการณ์ในด้านนั้น ๆ เข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบในศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษต่างๆ โดยศาลจะคัดเลือกจากบุคคลที่มีความเหมาะสมเข้ามาทำหน้าที่ร่วมกับผู้พิพากษาอาชีพคือร่วมในการพิจารณาคดี สืบพยาน ซักถามพยาน รวมถึงร่วมในการวินิจฉัยตัดสินพิพากษาคดีว่าผลคดีคู่ความฝ่ายใดจะเป็นผู้ชนะหรือแพ้คดี ดังนั้น กระบวนการหรือวิธีการคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมในการเป็นผู้พิพากษาสมทบจะต้องมีมาตรฐานหลักเกณฑ์ที่ยอมรับของประชาชนทั่วไป ทั้งยังต้องโปร่งใสและตรวจสอบได้ในบทที่3 ได้กล่าวโดยสรุปถึงคุณสมบัติของผู้

ที่จะเข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบในศาลแรงงาน ตลอดถึงการพ้นจากตำแหน่งหน้าที่ไปแล้ว บทนี้จึงจะเป็นการวิเคราะห์ถึงบทบาทของการเป็นผู้พิพากษาสมทบ โดยการวิเคราะห์นี้จะเป็นการนำเสนอตัวอย่างข้อมูลที่ได้จากการสอบถามความคิดเห็น ตลอดจนถึงมุมมองความเข้าใจของประชาชนผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการของศาลยุติธรรมเฉพาะส่วนของศาลแรงงานว่าในความคิดความเข้าใจของการเข้ามามีส่วนร่วมนั้น ก่อนเข้ามามีความเข้าใจอย่างไร และเมื่อได้เข้ามามีส่วนร่วมปฏิบัติหน้าที่แล้วมุมมองความเข้าใจเป็นอย่างไร มีความคิดเห็นต่อบทบาทหน้าที่ของตนอย่างไร รวมถึงตลอดถึงคำแนะนำข้อดีข้อเสียของการคงไว้ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในบทบาทผู้พิพากษาสมทบและผู้ประนีประนอม

สัมภาษณ์ผู้พิพากษาสมทบของศาลแรงงานสรุปได้ ดังนี้

1.1 ก่อนหน้าที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการศาลยุติธรรมโดยเฉพาะศาลแรงงานนั้น ผู้พิพากษาสมทบศาลแรงงานมีความเข้าใจเกี่ยวกับศาลยุติธรรมน้อยมาก ทราบแต่เพียงว่าศาลยุติธรรมมีกระบวนการที่ซับซ้อนโดยเฉพาะบุคลากรศาลจะไม่มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับองค์กรภายนอกมากนัก หน้าที่หลักคือภารกิจในกระบวนการยุติธรรม มีหน้าที่ตัดสินคดีตามวิธีพิจารณาคดีในชั้นศาลอย่างเที่ยงธรรม เป็นที่พึ่งสุดท้ายของผู้ถูกระทำ ผู้ที่ถูกเอารัดเอาเปรียบศาลยุติธรรมเป็นองค์กรที่ไม่ขึ้นตรงต่อหน่วยงานใด การตัดสินคดีความว่าไปตามตัวบทกฎหมายและพยานหลักฐาน”

1.2 มีความเข้าใจว่าผู้พิพากษาสมทบศาลแรงงานทำหน้าที่คล้ายคณะลูกขุนในศาลยุติธรรมต่างประเทศ หรือผู้พิพากษาสมทบคือหนึ่งในองค์คณะในการพิจารณาคดี อันประกอบด้วยผู้พิพากษาสมทบฝ่ายนายจ้างผู้พิพากษาสมทบฝ่ายลูกจ้าง และผู้พิพากษาของศาลยุติธรรม โดยผู้พิพากษาสมทบจะเป็นผู้ช่วยพิจารณาคดี ใต้สวนมูลฟ้องให้แก่ผู้พิพากษาของศาลยุติธรรม ส่วนผู้ประนีประนอม ก็บุคคลที่ศาลยุติธรรมคัดเลือก และ/หรือแต่งตั้งให้ปฏิบัติงานในฐานะผู้ไกล่เกลี่ยคดีความของคู่กรณีตามคุณสมบัติที่ศาลยุติธรรมได้กำหนดไว้ โดยการไกล่เกลี่ยให้คู่ความยอมความกันด้วยความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย ทั้งนี้เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายสามารถอยู่ร่วมกันได้ในสังคมต่อไป โดยไม่มีข้อบาดหมาง อาฆาต เคียดแค้นหรืออคติใดๆ ทั้งนี้ ผู้ประนีประนอมไม่มีอำนาจในการชี้ขาดได้ว่าฝ่ายใดถูกหรือฝ่ายใดผิด เพียงเป็นคนทำหน้าที่รับข้อมูลคดีความเพื่อนำไปหารือกับผู้พิพากษาเพื่อตัดสินคดี

1.3 การใช้ความรู้ประสบการณ์ของผู้พิพากษาสมทบกับงานในหน้าที่ของหน่วยงานศาลยุติธรรมโดยเฉพาะศาลแรงงาน เป็นการใช้ความเข้าใจในฐานะนายจ้างทำให้สามารถนำมาช่วยในการไกล่เกลี่ยคดีแรงงาน จากประสบการณ์การทำงาน สามารถนำมาใช้ปฏิบัติหน้าที่ใน

ศาลยุติธรรมได้โดยตรง และในบางโอกาสได้แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์กับผู้พิพากษาของศาลยุติธรรม นำไปสู่การพิจารณาคดีให้รัดกุมและสมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น”

1.4 คิดว่าศาลยุติธรรมควรร่วมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการเป็นผู้พิพากษาสมทบหรือผู้ประนีประนอม เป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้นายจ้างและลูกจ้างที่เป็นผู้พิพากษาสมทบบมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม ผู้พิพากษาจะได้ข้อมูลจากข้อเท็จจริงมากยิ่งขึ้น เพราะประสบการณ์นอกศาลของผู้พิพากษาสมทบจะช่วยให้การพิจารณาคดีมีความรอบคอบ รัดกุม อีกทั้งผู้พิพากษาสมทบและผู้ประนีประนอมมีบทบาทช่วยเหลืองานของศาลยุติธรรมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะผู้ประนีประนอมเป็นผู้ที่สามารถช่วยลดจำนวนอรรถคดีต่าง ๆ ลงไปได้มาก ก่อนที่คดีจะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ทำให้ข้อพิพาทระหว่างนายจ้างและลูกจ้างจบลงด้วยดี สามารถอยู่ร่วมกันได้ในสังคม สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างนายจ้างและลูกจ้างทั้งในเรื่องข้อกฎหมายและมนุษยธรรม

1.5 ปัญหาในการทำงานกับหน่วยงานศาลยุติธรรม คือการต้องปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมองค์กรหรือการที่ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบเคร่งครัดที่ศาลนั้นๆ กำหนด ปัญหาต่าง ๆ ในการทำงานไม่ว่าจะเป็นที่ไหนก็ตาม หากทุกคนไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับขององค์กรแล้วย่อมจะเกิดปัญหาอย่างแน่นอน วัฒนธรรมองค์กรเป็นเรื่องที่ทุกคนควรปฏิบัติ กฎระเบียบข้อบังคับมีไว้เพื่อป้องกันสำหรับบุคคลที่ไม่รู้จักแยกแยะว่าสิ่งใดควรทำหรือไม่ควรทำ ดังนั้นบุคลากรในองค์กรควรปฏิบัติตนให้เป็นที่เคารพจากประชาชนทั่วไปเช่นกัน

1.6 ปัญหาในการทำงานกับหน่วยงานศาลยุติธรรมในการปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมองค์กรนั้นในระยะแรกอาจติดขัดอยู่บ้างเพราะขาดความรู้ความเข้าใจ แต่เมื่อเรียนรู้กลับได้รับประโยชน์อย่างมากที่ภาคเอกชนที่มีอิสระในการดำเนินชีวิต ทำให้มีกรอบในการวางตนที่มีระเบียบวินัยมากขึ้น เป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์องค์กรศาลยุติธรรมให้เป็นที่ยอมรับในทุกๆ ด้าน ทั้งยังนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้พิพากษาสมทบที่ต้องมีความระมัดระวังในการใช้ชีวิตมากขึ้น

1.7 คำแนะนำอื่นๆ วัฒนธรรมองค์กรเป็นสิ่งที่สำคัญที่ควรสร้างบรรทัดฐานที่ได้มาตรฐานเพื่อให้บุคลากรจากภายนอกที่เข้ามาช่วยทำหน้าที่ในศาลยุติธรรมได้มีแนวทางในการปฏิบัติที่สามารถยึดถือและสามารถสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น เช่น วัฒนธรรมการแต่งกาย มารยาท การปฏิบัติต่อกันทั้งผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบ ผู้ประนีประนอม เจ้าหน้าที่ศาล เป็นต้น รวมถึงการสรรหาผู้เข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาสมทบควรเปิดโอกาสและประชาสัมพันธ์ให้คนทุกกลุ่มได้เข้ามาทำหน้าที่ในแต่ละศาลได้อย่างเท่าเทียมกัน ปัจจุบันบางศาลมีจำนวนผู้เข้ามาทำหน้าที่น้อยมาก อาจจะเป็นอุปสรรคต่อการทำงานได้ และควรมีกฎระเบียบที่ชัดเจนในการทำหน้าที่ หากมีการละเมิดกฎ ควรมีบทลงโทษที่อ้างอิงได้จากกฎระเบียบที่กำหนดไว้

2. ระบบลูกขุน (Jury System)

การวินิจฉัยข้อเท็จจริงในระบบลูกขุนเป็นการพิจารณาคดีในระบบกล่าวหา ซึ่งใช้ในกลุ่มประเทศคอมมอนลอร์ โดยให้มีลูกขุน (Jury) เป็นผู้พิจารณาข้อเท็จจริงโดยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่ ส่วนผู้พิพากษา (Judge) จะทำหน้าที่วางหลักกฎหมายและชี้ขาดปัญหาข้อกฎหมาย รวมทั้งกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิด ในการพิจารณาคดีระบบกล่าวหาที่ใช้อยู่ในอเมริกา ผู้พิพากษาจะเปิดโอกาสให้คู่ความต่อสู้คดีกันอย่างเต็มที่ คู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้างมีหน้าที่หรือภาระการพิสูจน์ คือต้องนำพยานหลักฐานมาสืบเพื่อแสดงให้ลูกขุนเชื่อตามที่ตนกล่าวอ้าง เมื่อคู่ความแถลงเปิดคดีแล้วก็จะนำสืบพยานหลักฐานไปตามหน้าที่นำสืบหรือตามที่ฝ่ายตนมีภาระการพิสูจน์ คือต้องนำพยานหลักฐานมาสืบเพื่อแสดงให้ลูกขุนเชื่อตามที่ตนกล่าวอ้าง ศาลทำหน้าที่ควบคุมไม่ให้คู่ความฝ่ายหนึ่งเอาเปรียบอีกฝ่ายหนึ่ง หากพยานหลักฐานใดไม่ชอบด้วยกฎหมายศาลก็จะไม่อนุญาตให้นำพยานหลักฐานดังกล่าว เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลเพื่อป้องกันมิให้ลูกขุนที่มีหน้าที่ต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีได้รับรู้ ข้อเท็จจริงที่เกิดจากพยานหลักฐานที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย อันจะทำให้ลูกขุนวินิจฉัยข้อเท็จจริงผิดพลาดไป ลำดับในการพิจารณาคดี เมื่อได้มีการเลือกคณะลูกขุนได้ตามจำนวนที่กฎหมายกำหนดแล้ว ลูกขุนจะเข้านั่งประจำที่ซึ่งจัดไว้ จากนั้นการพิจารณาคดีจะเริ่มโดยผู้พิพากษา 1 คน ทำหน้าที่ควบคุมการพิจารณาคดี เพื่อให้การสืบพยานของทั้งสองฝ่ายเป็นไปตามกฎหมาย และมีหน้าที่วินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายในเรื่องการอนุญาตให้รับฟังพยานหลักฐานประเภทใดหรือไม่ได้รับอนุญาต จึงถือกันว่าผู้พิพากษาเป็นผู้มีคำสั่งหรือคำวินิจฉัยในปัญหาข้อกฎหมาย ส่วนลูกขุนเป็นผู้มีคำสั่งหรือวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริง ในระหว่างการพิจารณาคดี ต้องไม่มีการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดที่มีผลให้ลูกขุนเกิดอคติขึ้นมาได้ การพิจารณาจะเริ่มจากการแถลงการณ์เปิดคดีโดยคู่ความการนำสืบพยานของฝ่ายโจทก์ การนำสืบพยานของฝ่ายจำเลย การแถลงการณ์ปิดคดีของคู่ความ

ลูกขุนต้องปรับข้อเท็จจริงที่ฟังได้จากพยานหลักฐานเข้ากับหลักกฎหมาย ที่ผู้พิพากษาอธิบาย (Instruction) ลูกขุนจึงไม่ใช่แต่เพียงตัดสินปัญหาข้อเท็จจริง แล้วให้ผู้พิพากษาเป็นผู้ปรับข้อกฎหมายแต่ประการใด แต่ลูกขุนเป็นผู้วินิจฉัยความผิดตามกฎหมายที่ถูกฟ้องนั้น

การใช้ลูกขุนในการพิจารณาคดีอาญาของญี่ปุ่น ระบบลูกขุนก่อนสงคราม”
(The Pre-war Jury System) ประเทศญี่ปุ่นเคยมีกฎหมายซึ่งกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีอาญามาตั้งแต่ ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง โดยในปี ค.ศ.1923 ได้มีการตราพระราชบัญญัติลูกขุน (Baishin Ho – Jury Act 1923) ในขณะนั้นประเทศญี่ปุ่นมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง นักกฎหมายญี่ปุ่น เรียกชื่อระบบลูกขุนที่นำมาใช้ในขณะนั้นว่า “ระบบลูกขุนก่อนสงคราม”

(The Pre-war Jury System) แม้ว่าจะมีบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องสงสัยและผู้ต้องหาไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศญี่ปุ่น แต่ศาลฎีกาก็ยังคงแปลความหมายบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเหล่านี้ในทางที่ทำให้ไร้ประสิทธิภาพในทางปฏิบัติ ระบบลูกขุนก่อนสงครามนี้จะได้รับอิทธิพลจากระบบลูกขุนอเมริกันก็ตาม แต่ในรายละเอียดแล้วระบบ ลูกขุนของประเทศญี่ปุ่นในขณะนั้นก็ยังคงมีความแตกต่างจากระบบลูกขุนอเมริกันหลายประการ คือ ประการแรก คุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับการคัดเลือกให้ทำหน้าที่ลูกขุนตาม Baishin Ho – Jury Act นั้นมีกรอบที่แคบมาก เมื่อเปรียบเทียบกับคุณสมบัติที่กำหนดไว้สำหรับผู้ที่ทำหน้าที่ Saiban-in ใน ปัจจุบัน เพราะตาม Baishin Ho – Jury Act นั้น ผู้ที่จะเป็นลูกขุนได้จำกัดอยู่เฉพาะผู้ชายอายุตั้งแต่สามสิบ ปี ขึ้นไป และมีถิ่นพำนักจนเป็นที่พอใจ และเป็นผู้เสียภาษีต่างกับคุณสมบัติที่กำหนดไว้สำหรับผู้ที่จะเป็น Saiban-in ซึ่งกำหนดไว้ว่าจะต้องเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาไดเอท ส่วนจะเป็นเพศชายหรือหญิงก็ได้ เพียงแต่ต้องมีอายุอย่างน้อยยี่สิบปี บริบูรณ์ และจะต้องมีถิ่นที่อยู่ถาวรในประเทศญี่ปุ่น ประการที่สอง กฎหมายลูกขุน ซึ่งกำหนดให้มีการใช้ลูกขุนเพื่อวินิจฉัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดร้ายแรงหรือไม่นั้น ได้กำหนดผลของการลงคะแนนเสียงของลูกขุน โดยให้ถือเอาเสียงส่วนใหญ่ของคณะลูกขุนจำนวนสิบสองคน (คือเจ็ดเสียงขึ้นไป) มิได้กำหนดให้คะแนนเสียงของลูกขุนเป็นเอกฉันท์อย่างในระบบอเมริกันแต่ประการใด ประการสุดท้าย การใช้อำนาจของลูกขุนในการวินิจฉัยความผิดของจำเลยตามกฎหมาย นั้น ไม่ผูกพันให้ศาลจำต้องถือตามคำวินิจฉัยของลูกขุนแต่อย่างใด เช่นในกรณีที่ศาลเห็นว่ามิพยานหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ความผิดของจำเลยได้แต่ลูกขุนกลับวินิจฉัยว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดเช่นนี้ศาลก็จะออกคำสั่งตั้งคณะลูกขุนชุดใหม่เพื่อทำการพิจารณาความผิดของจำเลยซ้ำอีก (The Revision of the Jury) ศาลสามารถตั้งคณะลูกขุนใหม่ได้หลายครั้งจนกว่าคำวินิจฉัยของคณะลูกขุนที่ตั้งขึ้นใหม่นั้นจะเป็นที่พอใจของศาล ลักษณะของวิธีพิจารณาดังกล่าวแตกต่างจากระบบลูกขุนอเมริกันโดยสิ้นเชิง ในระบบอเมริกันเมื่อลูกขุนวินิจฉัยข้อเท็จจริงแล้วมีผลผูกพันศาล ดังนั้นหากลูกขุนอเมริกันวินิจฉัยว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด ศาลก็ต้องพิพากษาปล่อยจำเลยไป การใช้ลูกขุนตามกฎหมาย มีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ มีผู้วิจารณ์เป็นจำนวนมากว่าการใช้ลูกขุนในการพิจารณาคดีไม่เหมาะสมกับระบบวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่น 20 ในปี ค.ศ.1936 Yukitoki Takigawa ผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมายและเป็นประธานแห่งมหาวิทยาลัยเกียวโต ได้กล่าวถึงลูกขุนญี่ปุ่นว่าไร้ซึ่งอำนาจ การมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบตุลาการก็ เป็นเพียงแค่แบบพิธี พร้อมทั้งย้ำว่าอำนาจที่จำกัดของลูกขุนญี่ปุ่นจะเป็นสาเหตุที่ทำให้ระบบลูกขุนใน ญี่ปุ่นเสื่อมความนิยมลง ผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมายรวมทั้งตัวของ Yukitoki Takigawa ต่างไม่สามารถทำอะไรได้ นอกจากเฝ้ารอควันที่กฎหมายลูกขุนของญี่ปุ่นจะเลือนหายไปจากโลกด้วยความเศร้าใจ ซึ่งในที่สุดกฎหมาย ก็ถูกยกเลิกไปในปี ค.ศ.1943

แนวคิดให้มีการตรวจสอบดุลพินิจของพนักงานอัยการและตุลาการในช่วงหลังสงคราม ภายหลังจากที่สงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงได้มีแนวคิดที่จะนำมาตราการตรวจสอบในระบอบ ประชาธิปไตยมาใช้ตรวจสอบการทำงานของผู้พิพากษาและพนักงานอัยการ เช่น การสร้างคณะกรรมการ ทบทวนดุลพินิจของพนักงานอัยการ (Prosecutorial Review Commissions) **24 รวมทั้ง** การตรวจสอบตาม รัฐธรรมนูญซึ่งอนุญาตให้มีการพิจารณาทบทวนการดำรงตำแหน่งของผู้พิพากษาศาลฎีกาได้ในการ เลือกตั้งทั่วไปของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญของประเทศญี่ปุ่น มาตรา 79 วรรคสอง ประธานศาลฎีกาได้รับพระบรม ราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งโดยสมเด็จพระมหากษัตริย์ที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี ในฐานะที่เป็นผู้แทนของฝ่ายตุลาการทั้งหมด ประธานศาลฎีกาจะมีฐานันดรศักดิ์ที่อยู่ในระดับเดียวกับนายกรัฐมนตรี ส่วนผู้พิพากษาศาลฎีกามีฐานะสูงเทียบเท่าระดับรัฐมนตรี โดยจะได้รับการแต่งตั้งจากคณะรัฐมนตรี และการแต่งตั้งดังกล่าวจะ ได้รับการรับรองจากพระมหากษัตริย์ ผู้พิพากษาศาลฎีกาญี่ปุ่นจะได้รับการแต่งตั้งจากบุคคลซึ่งมีวิสัยทัศน์กว้างไกลและมีความรู้ ทางกฎหมายเป็นอย่างดี ผู้พิพากษาศาลฎีกาจำนวนอย่างน้อยสิบคนจะต้องได้รับการคัดเลือกจากบรรดาบุคคลซึ่งมีความโดดเด่นในฐานะผู้ พิพากษา พนักงานอัยการ ทนายความ และศาสตราจารย์หรือรองศาสตราจารย์ทางกฎหมายในมหาวิทยาลัย ส่วนที่เหลือ ไม่จำเป็นต้องเป็นนักกฎหมาย การแต่งตั้งผู้พิพากษาศาลฎีกานี้จะได้รับการพิจารณาทบทวนโดยประชาชนในการเลือกตั้งครั้งแรกของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภายหลังจากที่มีการแต่งตั้งผู้พิพากษาศาลฎีกานั้น การพิจารณาทบทวนดังกล่าวมีกำหนดจัดขึ้น ทุกสิบปี ในการเลือกตั้งทั่วไป ผู้พิพากษาศาลฎีกาคนหนึ่งคนใดจะต้องพ้นวาระถ้าคะแนนเสียงส่วนใหญ่ของประชาชนผู้ ลงคะแนนเสียงเห็นชอบกับการให้ผู้พิพากษาศาลฎีกาคนนั้นพ้นจากวาระ อย่างไรก็ตามนับจนถึงปัจจุบันยังไม่ปรากฏว่ามี 9 มาตราการตรวจสอบที่กำหนดไว้ดังกล่าวก็แทบไม่มีผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานอัยการและผู้ พิพากษาแต่ประการใด ด้วยเหตุนี้การนำระบบลูกขุนกลับมาใช้อีกครั้งหนึ่งจึงน่าจะเป็นหนทางที่สามารถตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจของพนักงานอัยการและผู้พิพากษาได้ แม้หลายฝ่ายจะเกรงกันว่าใน ที่สุดลูกขุน Saiban-in ก็จะไม่พ้นการถูกรอรับโดยผู้พิพากษาอาชีพเหมือนดังเช่นในอดีตก็ตาม แม้จะมีข้อกังวลดังกล่าว การใช้ระบบศาล Saiban-in ในญี่ปุ่นก็สะท้อนให้เห็นหลักการสำคัญสอง ประการ ประการแรกคือความก้าวหน้าของระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง รวมทั้งในการอำนวยความสะดวก และประการที่สอง คือ ข้อยืนยันถึงอิทธิพลของระบบกฎหมายของ ประเทศทางภาคพื้นยุโรปที่ยังคงมีอยู่ในระบบกฎหมายของญี่ปุ่น ด้วยเหตุที่ประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศแม่แบบ (Model law) ของระบบไต่สวนมีวิวัฒนาการที่ละเอียดอ่อนและต่อเนื่อง อีกทั้งยังประยุกต์ใช้ระบบลูกขุนในระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของตนมา

นับเป็นเวลากว่าสองร้อยปีแล้ว ผู้เขียนจึงใคร่ขอหยิบยกระบบศาลลูกขุน (La cour d'assises) ของประเทศฝรั่งเศสขึ้นมาเปรียบเทียบเพื่อแสดงให้เห็นถึงความคล้ายคลึงและความแตกต่างของระบบลูกขุน ผสมของทั้งสองประเทศว่าเป็นประการใดบ้าง

3. การวินิจฉัยข้อเท็จจริงตามกฎหมายไทย

ในศาลไทยนั้นการดำเนินคดีโดยหลักแล้วเป็นระบบกล่าวหาเช่นเดียวกับอเมริกา เพียงแต่ไม่มีการใช้ระบบลูกขุน ไม่ว่าจะเป็คดีแพ่งหรือคดีอาญา สิ่งสำคัญอันเป็นหลักในคดีได้แก่ คำฟ้องของโจทก์และคำให้การของจำเลย ทำให้เกิดประเด็นในคดีที่ศาลจะต้องวินิจฉัยสิ่งต่างๆ ที่ทั้งโจทก์และจำเลยบรรยายมาในคำคู่ความบางเรื่องศาลอาจวินิจฉัยได้เลย โดยอาศัยความรู้ทางกฎหมายของศาล ไม่ต้องมีการพิสูจน์อะไรอีก ประเด็นประเภทนี้เรียกว่า “ปัญหาข้อกฎหมาย” ไม่เกี่ยวข้องกับพยานหลักฐาน แต่บางเรื่องศาลไม่อาจวินิจฉัยได้เพราะไม่ทราบว่าจะเชื่อคู่ความฝ่ายไหนดี ความรู้ทางกฎหมายของศาลไม่อาจช่วยวินิจฉัยได้ เว้นแต่คู่ความจะนำพยานหลักฐานเข้ามาสืบเพื่อพิสูจน์ให้ศาลเชื่อตามข้อกล่าวอ้างของตน ประเด็นแห่งคดีประเภทนี้เรียกว่า “ปัญหาข้อเท็จจริง” การวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงคือ การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน เป็นการที่ศาลนำพยานหลักฐานทุกประเภทที่คู่ความ นำมาสืบไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ มาวิเคราะห์ว่าพยานหลักฐานนั้นคู่ความนำสืบเชื่อได้ตามข้ออ้างข้อเถียงใน ประเด็นข้อพิพาทหรือไม่ พยานหลักฐานที่ศาลจะนำมาชั่งเพื่อที่จะวินิจฉัยอย่างหนึ่งอย่างใดต้องเป็น พยานหลักฐานที่รับฟังได้ตามกฎหมาย หากพยานหลักฐานใดที่เข้ามาสู่สำนวนความโดยในชั้นพิจารณาได้มีการนำสืบหรือ อ้างส่งแล้วแต่กฎหมายห้ามรับฟังพยานหลักฐานเช่นว่านั้น ดังนั้น การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานจึงหมายถึงการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงในประเด็น ที่พิพาทโดยอาศัยพยานหลักฐาน โดยศาลเป็นผู้ทำหน้าที่วินิจฉัย สำหรับในประเทศไทย หลักในเรื่องการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน เป็นเรื่องสำคัญยิ่ง เพราะคำพิพากษาของศาลไทยมุ่งที่จะแสดงให้เห็นถึงปรัชญาในการวินิจฉัยความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานแต่ขึ้น ปัญหาข้อเท็จจริงเป็นสิ่งที่ต้องพิสูจน์ด้วยพยานหลักฐาน กฎหมายลักษณะพยานของไทย จึงเป็นเรื่องของการ วางกฎเกณฑ์ว่าด้วย การนำเสนอ การรับฟังพยานหลักฐาน ข้อที่พึงระลึกลคือ พยานหลักฐานในการใช้พิสูจน์ข้อเท็จจริงแห่งคดี ต้องเป็นพยานหลักฐานที่ได้มีการนำเสนอไว้ในการพิจารณาคดี กล่าวคือ ศาลไม่รับฟังข้อเท็จจริงนอกสำนวน การนำเสนอพยานหลักฐานที่จะพิสูจน์ข้อเท็จจริงต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กฎหมายวางไว้ กล่าวโดยสรุปคือ ศาลไทยรับฟังพยานหลักฐานเพื่อวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่ศาลจะรับฟังนั้นต้องมีการนำเสนอ โดยชอบด้วยกฎหมายจากข้อมูลข้างต้นพอจะสรุปผลการวิเคราะห์ได้ว่า

- 3.1 บุคคลภายนอกยังมีความเข้าใจต่อองค์กรศาลยุติธรรมไม่มากและไม่ลึกซึ้ง
- 3.2 บุคคลภายนอกสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยพิจารณาพิพากษาคดีได้
 อย่างดี
- 3.3 การคัดเลือกบุคคลภายนอกเข้ามาทำหน้าที่ต้องมีความเข้มข้น เกร็งครัด
 เนื่องจากการเข้ามาปฏิบัติหน้าที่เฉกเช่นผู้พิพากษาอาชีพ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกำหนดคำ
 ตัดสินได้คนหนึ่ง
- 3.4 ก่อนหน้าที่จะมีการปฏิบัติหน้าที่ควรจัดให้มีการอบรม เช่น ความรู้เบื้องต้น
 ด้านกฎหมายนั้นๆ ความเข้าใจและแนวทางการปฏิบัติตนตามวัฒนธรรมองค์กรนั้น ๆ รวมถึงตลอดถึง
 การขำเตือนเรื่องจรรยาบรรณของการเข้ามาปฏิบัติหน้าที่
- 3.5 สมควรให้บุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมต่อไปภายใต้เงื่อนไขบางประการ

ข้อดีและข้อเสียในการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในการใช้ระบบผู้พิพากษาสมทบในการพิจารณาคดีนั้น จากการศึกษาพบว่าระบบ
 ดังกล่าวย่อมมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ซึ่งผู้ศึกษาจะได้กล่าวดังต่อไปนี้

1. ข้อดีและข้อเสียในระบบผู้พิพากษาสมทบ

1.1 ข้อดีในระบบผู้พิพากษาสมทบ

- 1.1.1 ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาคดีของศาล
- 1.1.2 ผู้พิพากษาสมทบเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านให้การ
 พิจารณาคดี
- 1.1.3 เป็นการถ่วงดุลอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีเพื่อความเป็นธรรม
- 1.1.4 การคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบไม่ยุ่งยากไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายซึ่งการ
 เข้ามาเป็นผู้พิพากษาสมทบนั้นไม่ได้รับเงินเดือน เพียงแต่ได้รับค่าปายการเท่านั้น

1.2 ข้อเสียในระบบผู้พิพากษาสมทบ

- 1.2.1 ในการคัดสรรผู้พิพากษาสมทบนั้นประชาชนอาจไม่มีความเชื่อมั่น
 ในการคัดเลือกกว่าจะเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม
- 1.2.2 ประชาชนอาจไม่มีความกลางแกลงใจในความเป็นกลางหาก
 ผู้พิพากษาสมทบนั้นเป็นประชาชนในท้องถิ่นที่มูลเหตุเกิด

2. ข้อดีและข้อเสียในระบบลูกขุน

ในการใช้ระบบลูกขุนในการพิจารณาคดีนั้น จากการศึกษาพบว่าระบบดังกล่าวย่อมมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ซึ่งผู้ศึกษาจะได้กล่าวดังต่อไปนี้

2.1 ข้อดีในระบบลูกขุน

2.1.1 เป็นการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาคดี แม้ว่าประชาชนไม่มีความรู้ด้านกฎหมายหรือความชำนาญเฉพาะด้าน

2.1.2 ประชาชนมีความเข้าใจในกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลพร้อมให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

2.2 ข้อเสียในระบบลูกขุน

2.2.1 ประชาชนที่เข้ามาเป็นลูกขุนไม่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน

2.2.2 ประชาชนที่เข้าร่วมในการวินิจฉัยไม่มีประสบการณ์อาจตัดสินด้วยความรู้สึกนึกคิดอารมณ์ของตนเองมากกว่าเหตุผล

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าการใช้ระบบผู้พิพากษาสมทบ และระบบลูกขุนต่างมีข้อดีและข้อเสียที่แตกต่างกันไป หากประเทศไทยจะพิจารณาการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในระบบลูกขุนแล้วย่อมจะต้องนำมาในความสัมพันธ์ในกระบวนการพิจารณาของศาลสำหรับประชาชน

จากการวิเคราะห์พบว่า ระบบผู้พิพากษาสมทบที่ใช้อยู่ในศาลแรงงานไทย มีระบบคล้ายคลึงกับระบบลูกขุน ในกระบวนการคัดเลือกมีคัดเลือกจากประชาชนแม้ว่าระบบลูกขุนจะคัดเลือกมาจากประชาชนธรรมดาแต่ผู้พิพากษาสมทบจะเน้นเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถแต่อำนาจหน้าที่ต่างก็ทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีร่วมกับผู้พิพากษาในองค์คณะคดีนั้น แต่หลักที่สำคัญก็คือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาคดี

สอดคล้องกับ ภัทรารุช มกรเวส การมีส่วนร่วมของประชาชนในอำนาจตุลาการ การศึกษาพบว่า กรณีเกี่ยวกับการเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีของศาล จะพบว่าการศึกษาโดยระบบลูกขุนนี้ถือว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีประเภทหนึ่งที่เป็นการให้ประชาชนสามารถเข้าไปร่วมในการพิจารณาได้อย่างใกล้ชิดและเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีหรือการเข้าไปร่วมใช้อำนาจตุลาการอย่างแท้จริง

สอดคล้องกับ พรเพชร ชลศักดิ์ตระกูล การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาคดีอาญามีระบบลูกขุน ผู้พิพากษาสมทบ และพยานผู้เชี่ยวชาญ โดยระบบรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับศาลอาญาไทย คือ ระบบผู้พิพากษาสมทบ

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นส่วนที่สำคัญในปัจจุบันนี้มีความสำคัญเป็นอย่างมากในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนี้ก็มีการบัญญัติถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมือง สำหรับกระบวนการยุติธรรมนั้นก็มีส่วนร่วมของประชาชนเช่นเดียวกันการมีส่วนร่วมของประชาชน ในด้านของผู้พิพากษาสมทบ ผู้ประนีประนอม การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมของศาลแรงงานนั้นจะเป็นแรงกระตุ้นที่ทำให้มีการตื่นตัวในการปฏิรูประบบยุติธรรมที่ให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยซึ่งระบบยุติธรรมเดิมไม่ตอบสนองปัญหาและความต้องการของประชาชนทำให้มีความรู้สึกว่าคุณทอดทิ้งหรือขาดการเหลียวแล และในกระบวนการยุติธรรมก็ประสบปัญหาของตัวเองที่มีบุคลากรไม่เพียงพอทั้งจำนวนผู้พิพากษาจำนวนเจ้าหน้าที่ทำให้เกิดปัญหาความล่าช้าในกระบวนการพิจารณาคดีขึ้นมาอีกกระบวนการขึ้นก่อนการพิจารณาหากไกล่เกลี่ยกันได้ก็ไม่เข้าสู่ชั้นพิจารณาคดี ประชาชนแทบจะไม่มีส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องหรือเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาของศาลเลยเพราะการพิจารณาคดีไม่ว่าจะเป็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายนั้น ล้วนแต่เป็นบทบาทหน้าที่ของศาลที่จะทำการพิจารณาวินิจฉัยคดีนั้นแต่เพียงผู้เดียวด้วยเหตุนี้ผู้ศึกษาจึงได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในส่วนอำนาจตุลาการหรือกระบวนการยุติธรรมในชั้นพิจารณาคดีระบบกฎหมายของต่างประเทศนั้น ให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในอำนาจตุลาการ โดยเฉพาะในคดีของศาลแรงงานได้บ้างหรือไม่ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าระบบกฎหมายในต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นระบบกฎหมายคอมมอนลอว์หรือซีวิลลอว์นั้นเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการในชั้นพิจารณาของศาลนั้นได้ทั้งสิ้น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้วางบทบัญญัติที่สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นกว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นจัดอยู่ในหมวดที่ 14 ว่าด้วยการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมี 3 เรื่องหลักคือ การลงคะแนนเสียงถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น การเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น และเรื่องสิทธิการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของ

ประชาชน ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวได้เน้นย้ำถึงการรับรองสิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตยเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นร่วมตัดสินใจต่อการเมืองการปกครองของประเทศและที่สำคัญการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและควบคุมการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติฝ่ายบริหารและเจ้าหน้าที่ภาครัฐได้เป็นอย่างดีการปกครองท้องถิ่นถือว่าเป็นพื้นฐานของประชาธิปไตยระดับชาติเพราะการพัฒนาการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย ระดับชาติจะประสบความสำเร็จได้จำเป็นต้องอาศัยพัฒนาการของการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่นก่อน โดยสร้างความเข้าใจและการยอมรับจากประชาชนว่าการปกครองท้องถิ่นเป็นสิ่งจำเป็นและมีประโยชน์ต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน นอกจากนี้การปกครองท้องถิ่นยังเปรียบเสมือนสถาบันฝึกอบรมประชาชนให้ เข้าใจกระบวนการและกลไกทางการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย เพราะช่วยให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจในระบบการเมืองมากยิ่งขึ้น ดังนั้น หากประชาชนไม่เห็นความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นอย่างเหมาะสมและจริงจังแล้วคงหวังจะเห็นการพัฒนาการเมืองการปกครองในระดับชาติได้ยาก

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมนั้น ถือเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างมากทั้งนี้เพราะกระบวนการยุติธรรมเป็นเรื่องที่จะต้องมีความชัดเจนและความโปร่งใสในการพิจารณาพิพากษาตัดสินคดี ด้วยเหตุนี้การให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะมีผลทำให้ประชาชนทั่วไปมีความเข้าใจถึงกระบวนการยุติธรรมและมีความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมของตนว่ามีความเป็นธรรมอย่างแท้จริง สำหรับประเทศไทยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมจึงมีการบัญญัติหลักการสำคัญไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน โดยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 หมวดที่ 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ ได้บัญญัติถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมไว้

ข้อเสนอแนะ

ดังที่กล่าวมาการนำระบบผู้พิพากษาสมทบกับการนำระบบลูกขุนมาใช้ในการพิจารณาคดีจากการศึกษาเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจอันนำไปสู่หลักการปฏิบัติใช้จริงในกระบวนการยุติธรรมของศาลแรงงาน จากผลการศึกษาผู้วิจัยจึงขอกล่าวข้อเสนอแนะไว้ดังต่อไปนี้

1. ในการใกล้เคียงเข้ามาช่วยในการพิจารณาคดี ย่อมต้องใช้ระยะเวลา ในบางครั้งจึงอาจเป็นช่องทางให้คู่ความบางฝ่ายใช้การใกล้เคียงเพื่อประวิงคดีของตนมากกว่าจะต้องยุติคดีอย่าง

แท้จริงซึ่งในกรณีเช่นนี้ศาลอาจใช้ดุลพินิจให้ดำเนินการไต่ถามไต่สวนไปพร้อมการพิจารณาคดีในลักษณะกระทำแบบคู่ขนานกันไป

2. บางกรณีที่ผู้ประนีประนอมที่ทำหน้าที่ไต่ถามไต่สวนขาดประสพการณ์ เช่น ในคดีแรงงานซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นมักจากความขัดแย้งของการทำงานระหว่างนายจ้างหรือระหว่างลูกจ้างกันเอง ผู้ประนีประนอมจึงต้องมีประสพการณ์หรือเทคนิคเฉพาะด้าน จึงควรจัดให้มีการอบรมทักษะเฉพาะด้านและการรับสมัครผู้ประนีประนอมประจำแต่ละศาลต้องคำนึงถึงคุณสมบัติและประสพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับคดีในศาลนั้นๆ โดยตรง

3. สำหรับคดีแรงงานซึ่งบทบัญญัติกำหนดให้ก่อนการพิจารณาคดีจะต้องมีการไต่ถามไต่สวนก่อนคดีที่ไม่ผ่านการไต่ถามไต่สวนโดยชอบจะถือว่ากระบวนการพิจารณาคดีนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมายหลักการเช่นนี้ควรนำไปใช้กับคดีแพ่งทุกประเภทรวมถึงคดีอาญาบางประเภทด้วย

4. การนำระบบผู้พิพากษาสมทบมาใช้ในคดีแรงงานหรือคดีชำนาญพิเศษนั้น จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นว่านอกจากจะเป็นการสอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ประสงค์จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมในอำนาจตุลาการแล้วการมีบุคคลภายนอกมาช่วยพิจารณาคดียังก่อประโยชน์เกิดขึ้นมาก ดังนั้น การมีระบบผู้พิพากษาสมทบนอกจากจะมีเฉพาะในศาลชำนาญพิเศษแล้วจึงควรที่จะขยายไปใช้ในศาลอื่นๆ ด้วย เช่น ศาลแพ่ง หรือศาลอาญา เป็นต้น

5. หากมีการนำระบบลูกขุนมาใช้ในการพิจารณาคดีของศาลแรงงาน สำนักงานศาลยุติธรรมควรจะต้องออกข้อกำหนด โดยผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมเกี่ยวกับการพิจารณาโดยลูกขุนสามารถที่จะปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

6. ควรมีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิจารณาคดีของศาลในระบบลูกขุนเพื่อจะกำหนด คุณสมบัติ การคัดเลือก อำนาจ หน้าที่ การพิจารณาคดีของการเป็นลูกขุน

7. ในการนำระบบลูกขุนมาใช้ในประเทศไทยควรจะเป็นระบบที่ใกล้เคียงกับวัฒนธรรม ประเพณี ความรู้สึกนึกคิด สภาวะจิตใจ ของกลุ่มประชาชนจากผลการศึกษา เห็นว่าระบบลูกขุนมีรูปแบบการปฏิบัติคล้ายระบบผู้พิพากษาสมทบซึ่งมีความเหมาะสมที่จะนำมาปรับใช้ได้อย่างดีกับประเทศไทยโดยก่อนใช้ควรจะมีการร่างกฎหมายเกี่ยวกับการพิจารณาคดีแรงงานโดยระบบลูกขุน เพื่อให้ประชาชนทั่วๆ ไปศึกษา ก่อน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ตุลา, 2545.
- ชุมพล จันทราทิพย์. พระธรรมนูญศาลยุติธรรม. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.
- ณรงค์ ใจหาญ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2554.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์, 2548.

วารสาร

- โกเมน กัทธกรมย์. “ลูกขุนฝรั่งเศส”, วารสารอัยการ. ปีที่ 14, 2531.
- ชาญวิทย์ ชัยกันย์. “ญี่ปุ่นเดินหน้าให้ความรู้เกี่ยวกับระบบคณะลูกขุนในคดีอาญาแก่ ประชาชนซึ่งจะมีผลบังคับใช้ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2552 เป็นต้นไป”, วารสารวิชาการศาลปกครอง. ปีที่ 8 ฉบับที่ 2, 2551.
- ชาติ ชัยเดชสุริยะ. “ระบบลูกขุนคดีอาญาของประเทศญี่ปุ่น”, อัยการนิเทศ. ฉบับที่ 69, 2550.
- ปริญญา เทวานฤมิตร. “การมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนในรัฐธรรมนูญ ฉบับใหม่กับความ เป็นประชาธิปไตยทางตรง”, วารสารกฎหมายปกครอง. 2541.
- พันธุ์ชัย วัฒนชัย. “ระบบลูกขุนกับการอำนวยความสะดวกเป็นธรรม”, วารสารอัยการ. 2539.
- รุ่ง อรุณ. “ระบบผู้พิพากษาสมทบในศาลยุติธรรมกับประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับ.” รัฐสภาสาร. 2543.
- สุพิศ ประณีตพลกรัง. “ศาลยุติธรรมกับการมีส่วนร่วมของประชาชน” , ตุลาการ, ปีที่ 48 ฉบับที่ 11, 2536.

วิทยานิพนธ์

ชัยนเรศ วงศ์สายันท์. “การนำระบบลูกขุนมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญา”. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2553.

ประทีป ทองสีมา. “ระบบลูกขุนสำหรับประเทศไทย”. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.

ภัทรารุช มกะเวส. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในอำนาจตุลาการ”. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2553.

อุทัย อาทิวะ. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา”. ตัวอย่างของ
ระบบลูกขุนฝรั่งเศส, 2552.

กฎหมาย

“พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522”. 30 เมษายน 2522.

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 124 ตอนที่ 47 ก, 24 เมษายน
2550.

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560”, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก, 6 เมษายน
2560.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

“พจนานุกรมอังกฤษฉบับออกฟอร์ด”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://th.glosbe.com/en/th/oxford>, 2562.

ประวัติย่อผู้วิจัย

- ชื่อ : นางนภาพร ถาวรศิริ
- วัน เดือน ปีเกิด : 4 เมษายน 2507
- ประวัติการศึกษา :
- : ปริญญาตรี นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 - : เนติบัณฑิตไทย สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
 - : ปริญญาโท นิติศาสตร์มหาบัณฑิต จาก California Western School of Law, San Diego, USA
 - : ปริญญาโท นิติศาสตร์มหาบัณฑิต จาก Washington College of Law, The American University Washington D.C.,

ประวัติการทำงานโดยย่อ

- : ผู้ช่วยผู้พิพากษา
 - : ผู้พิพากษาประจำกระทรวง
 - : ผู้พิพากษาศาลอาญาธนบุรี
 - : ผู้พิพากษาศาลแพ่งกรุงเทพใต้
 - : ผู้พิพากษาศาลจังหวัดสุโขทัย
 - : ผู้พิพากษาศาลจังหวัดศรีสะเกษ
 - : ผู้พิพากษาศาลจังหวัดชลบุรี แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว
 - : ผู้พิพากษาศาลแขวงนนทบุรี
 - : รองเลขานุการศาลอุทธรณ์ ภาค 5
 - : ผู้พิพากษาชั้นต้นประจำกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ ภาค 5
 - : ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะศาลจังหวัดตรัง แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว
 - : ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสุราษฎร์ธานี
 - : ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแขวงอุดรธานี
 - : ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดกระบี่
 - : ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ ภาค 8
 - : ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลแรงงาน ภาค 8
- ตำแหน่งปัจจุบัน : รองอธิบดีผู้พิพากษา ภาค 8